

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra soukromého práva

**Náhrada majetkové a nemajetkové újmy
v občanském zákoníku**

Diplomová práce

Compensation for property and non-property damage in the Civil Code

Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE:
prof. JUDr. Vladimír Plecítý, CSc.

AUTOR PRÁCE:
Bc. Renáta SCHREIEROVÁ

PRAHA
2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Dolním Lánově, dne 25. 02. 2024

Renáta SCHREIEROVÁ

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá problematikou náhrady majetkové a nemajetkové újmy v občanském zákoníku. V první části práce je popsán historický vývoj právní úpravy náhrady majetkové a nemajetkové újmy. Poté jsou vysvětleny základní pojmy, jako je občanská odpovědnost, majetková újma a nemajetková újma. Dále práce vymezuje povinnost k náhradě újmy a způsob a rozsah náhrady újmy. Následně se práce zaměřuje na jednotlivé druhy náhrady újmy, a to jak majetkové, tak nemajetkové. V rámci nemajetkové újmy práce rozebírá zejména náhradu újmy při ublížení na zdraví či usmrcení. V rámci majetkové újmy se práce věnuje především zvláštním případům povinnosti k náhradě škody, jako je škoda způsobená zvířetem, informací nebo radou či věcí.

KLÍČOVÁ SLOVA

nemajetková újma * majetková újma * povinnost k náhradě újmy * občanský zákoník * náhrada škody * odčinění nemajetkové újmy

ANNOTATION

The master's thesis deals with the issue of compensation for pecuniary and non-pecuniary damage in the Civil Code. The first part of the work describes the historical development of legislation, and explains basic concepts such as civil liability, pecuniary damage, and non-pecuniary damage. Furthermore, the thesis defines the obligation to compensate for damage. It subsequently focuses on specific types of compensation for damage, both pecuniary and non-pecuniary. Within the framework of non-pecuniary damage, the thesis analyses the compensation for damage in cases of bodily injury or death. Within the framework of pecuniary damage, the thesis primarily focuses on instances of obligation to compensate for damage.

KEYWORDS

non-pecuniary damage * pecuniary damage * obligation to compensate for damage * Civil Code * compensation for damage * compensation for non-pecuniary damage

Obsah

Úvod.....	7
1 HISTORICKÝ VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY.....	8
1.1 Římské právo.....	8
1.2 Všeobecný občanský zákoník z roku 1811 (ABGB)	8
1.2.1 Pojetí škody	9
1.2.2 Způsob a rozsah náhrady škody	10
1.2.3 Újma na zdraví nebo životě	10
1.2.4 Zvláštní případy náhrady škody	11
1.3 Občanský zákoník 1950.....	12
1.3.1 Způsob a rozsah náhrady škody	13
1.3.2 Újma na zdraví	14
1.3.3 Škoda způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi	14
1.3.4 Škoda způsobená věcí	14
1.3.5 Škoda způsobená při provozu zvláště nebezpečném	15
1.4 Občanský zákoník 1964.....	15
1.4.1 Prevence	16
1.4.2 Škoda na zdraví	17
1.4.3 Zvláštní případy odpovědnosti za škodu	18
2 ZÁKLADNÍ PŘEDPOKLADY POVINNOSTI K NÁHRADĚ ÚJMY.....	21
2.1 Občanskoprávní odpovědnost	21
2.2 Pojem újma a škoda	22
2.2.1 Nemajetková újma.....	22
2.2.2 Majetková újma	23
2.3 Prevence.....	24
2.4 Okolnosti vylučující protiprávnost	24
2.5 Povinnost k náhradě újmy.....	25

2.5.1 Deliktní způsobilost	26
2.5.2 Subjekty odpovědnostního vztahu	26
2.5.3 Subjektivní a objektivní odpovědnost	26
2.5.4 Porušení dobrých mravů	27
2.5.5 Porušení povinnosti ze zákona	28
2.5.6 Porušení smluvní povinnosti	29
2.5.7 Náhoda	31
2.5.8 Vyloučení povinnosti k náhradě újmy	32
2.5.9 Vzdání se práva na náhradu újmy	32
2.5.10 Přijetí nebezpečí oběti	32
2.6 Škoda způsobená několika osobami	33
3 ZPŮSOB A ROZSAH NÁHRADY ÚJMY	35
3.1 Náhrada nemajetkové újmy	35
3.2 Náhrada majetkové újmy	38
3.2.1 Snížení náhrady	40
3.3 Náhrada újmy způsobené trestným činem	40
4 NÁHRADA ÚJMY PŘI UBLÍŽENÍ NA ZDRAVÍ ČI USMRCENÍ	41
4.1 Bolestné	42
4.2 Ztížení společenského uplatnění	43
4.3 Duševní útrapy	44
4.4 Náklady spojené s péčí o zdraví	45
4.5 Náklady pohřbu	46
4.6 Peněžité dávky	47
4.6.1 Náhrada za ztrátu na výdělku	47
4.6.2 Náhrada za ztrátu na důchodu	49
4.6.3 Náhrada za bezplatně konané práce	49
4.6.4 Výživa pozůstalých	50
4.6.5 Odbytné	51

5	ZVLÁŠTNÍ PŘÍPADY POVINNOSTI K NÁHRADĚ ŠKODY	52
5.1	<i>Škoda způsobená tím, kdo nemůže posoudit následky svého jednání</i>	52
5.2	<i>Škoda způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi</i>	53
5.3	<i>Škoda z provozní činnosti</i>	54
5.4	<i>Škoda způsobená provozem zvláště nebezpečným.....</i>	55
5.5	<i>Škoda na nemovité věci.....</i>	56
5.6	<i>Škoda z provozu dopravních prostředků</i>	57
5.7	<i>Škoda způsobená zvířetem a náhrada při poranění zvířete</i>	59
5.7.1	<i>Náhrada při poranění zvířete.....</i>	61
5.8	<i>Škoda způsobená věcí a náhrada při poškození věci.....</i>	62
5.8.1	<i>Náhrada při poškození věci.....</i>	63
5.9	<i>Škoda způsobená vadou výrobku.....</i>	63
5.10	<i>Škoda na převzaté věci.....</i>	64
5.11	<i>Škoda na odložené věci.....</i>	65
5.12	<i>Škoda na vnesených věcech</i>	65
5.13	<i>Škoda způsobená informací nebo radou</i>	66
	Závěr	68
	Seznam použité literatury a dalších pramenů informací	69

Úvod

Ochrana soukromých práv je jedním ze základních pilířů moderního právního státu. V rámci této ochrany je náhrada majetkové a nemajetkové újmy jedním z klíčových institutů soukromého práva. Poskytuje poškozenému možnost domáhat se kompenzace za jemu vzniklou majetkovou či nemajetkovou újmu. Tuto oblast komplexně upravuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, konkrétně ve své čtvrté části, hlavě III., části „Závazky z deliktů“.

Cílem diplomové práce je komplexní analýza právní úpravy náhrady majetkové a nemajetkové újmy v občanském zákoníku. Práce se zaměřuje na vymezení základních pojmů souvisejících s touto problematikou, základní principy náhrady újmy i zvláštní případy náhrady újmy.

Téma náhrady majetkové a nemajetkové újmy v občanském zákoníku jsem si vybrala, jelikož se jedná o zajímavou a stále se vyvíjející problematiku. Znalost problematiky náhrady majetkové a nemajetkové újmy v občanském zákoníku považuji v souvislosti se studiem na Policejní akademii České republiky za důležitou.

Tato diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola práce se zabývá historickým vývojem právní úpravy náhrady majetkové a nemajetkové újmy s důrazem na římské právo a občanské zákoníky z let 1811, 1950 a 1964. Ve druhé kapitole jsou popsány základní předpoklady povinnosti k náhradě újmy. Další kapitola se zaměřuje na způsob a rozsah náhrady újmy. Ve čtvrté kapitole je vymezena náhrada újmy při ublížení na zdraví a usmrcení. V poslední kapitole rozebírám zvláštní případy povinnosti k náhradě škody.

Tato diplomová práce vychází z analýzy relevantních právních předpisů, především občanského zákoníku. Dále jsou využity odborné monografie, časopisecké články a judikatura soudů. Práce je zpracována dle citační normy ČSN ISO 690.

1 HISTORICKÝ VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY

Problematika náhrady majetkové a nemajetkové újmy představuje důležitou součást soukromého práva. Historicky se tato oblast vyvíjela a jednotlivé právní systémy k ní přistupovaly s různou mírou komplexnosti a propracovanosti. Tato kapitola se zaměřuje na historický vývoj právní úpravy náhrady majetkové a nemajetkové újmy, a to s důrazem na římské právo, všeobecný občanský zákoník z roku 1811, občanský zákoník z roku 1950 a občanský zákoník z roku 1964.

1.1 Římské právo

Odpovědnost za škodu je institut používaný již v římském právu. Povinnost k náhradě škody vznikala, jestliže došlo k deliktu, tedy k protiprávnímu činu. Z počátku se protiprávní jednání trestalo mstou, která byla později nahrazena výhradně peněžitým trestem. Později se začala prosazovat myšlenka, že delikt zavazuje pachatele i k náhradě škody.¹ Povinnost nahradit škodu se uplatňovala i v případě smluvní odpovědnosti. Římské právo rozlišovalo dva typy škody. *Damnum emergens* byla skutečná majetková újma, která vznikla na věci poškozené či zničené. *Lucrum cessans* představoval ušlý zisk, o který poškozený přišel v důsledku poškození či zničení věci. Oba typy škod byly shrnuty pod pojem *interesse*, který vyjadřoval rozdíl mezi majetkovým stavem poškozeného v momentě vynesení rozsudku a stavem, ve kterém by se poškozený nacházel, kdyby ke škodlivé události nedošlo. V zásadě platilo, že škoda postihla osobu, v jejímž majetku nastala, tedy vlastníka. Dlužník byl povinen nahradit škodu za podmínky, že existovala příčinná souvislost mezi jeho jednáním a vzniklou škodou, a také za podmínky, že jednal zaviněně. Odpovědný za škodu mohl být pouze živý člověk, který byl schopný uvědomit si následky svého jednání.²

1.2 Všeobecný občanský zákoník z roku 1811 (ABGB)

Všeobecný občanský zákoník představoval jeden z nejvýznamnějších právních kodexů v historii našeho území. V době svého vzniku patřil mezi trojici zveřejněných evropských kodexů, vedle francouzského a německého. Jeho

¹ KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentin URFUS. *Římské právo*. Praha: C.H. Beck, 1995. Beckovy právnícké učebnice. ISBN 80-717-9031-1, s. 219.

² Tamtéž, s. 223-224.

kvalitu a význam dokládá i jeho dlouhá platnost, která s drobnými úpravami trvala až do roku 1950.³

1.2.1 Pojetí škody

Podle Všeobecného občanského zákoníku mohla škoda vzniknout porušením smluvní povinnosti i mimo smluvní vztah.⁴ Podmínkami pro uplatnění odpovědnosti za škodu byly protiprávnost, vznik škody, příčinná souvislost mezi vznikem škody a jednáním škůdce a u subjektivní odpovědnosti také zavinění. I v případě absence zavinění mohly v určitých specifických situacích nést odpovědnost za škodu i osoby, které by za běžných okolností odpovědné nebyly. Důvodem byla takzvaná finanční způsobilost nést škodu, na základě které mohl soud uložit povinnost náhrady škody i osobě, která by jinak za škodu neodpovídala, a to v případě, že poškozený nemohl z nějakého důvodu získat náhradu škody od osoby, která nad škůdcem měla vykonávat dohled. Povinnost k náhradě škody tedy mohl mít i nezletilý nebo osoba s duševní poruchou.

Všeobecný občanský zákoník definoval škodu jako újmu, jež byla někomu způsobena na majetku, právech nebo jeho osobě. Od škody se liší ušlý zisk, který představuje očekávaný prospěch, o který poškozený v důsledku škody přišel. Skutečná škoda ani ušlý zisk nebyly zcela upřesněny, učinila tak až judikatura, která za skutečnou škodu považovala například i poškození dobré pověsti firmy, zmařené plody věci či újmu pozůstalých po usmrceném, kteří přišli o výživné. Do ušlého zisku řadila judikatura například škodu způsobenou zastavením výroby v podniku nebo továrně v důsledku poškození stroje. Rozlišení, kdy jde o škodu skutečnou a kdy o ušlý zisk, bylo v některých případech obtížné.

Pojetí škody ve všeobecném občanském zákoníku zahrnovalo jak majetkovou, tak i nemajetkovou škodu. Majetková škoda představovala jakékoli zmenšení majetkové sféry poškozeného, které lze ocenit v penězích, a stanovala se porovnáním hodnoty majetku před a po vzniku škody. Nemajetková škoda sama o sobě nevedla ke zmenšení majetkové sféry poškozeného, ale zasahovala

³ SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Vývoj kodifikace občanského práva*. V Brně: Masarykova univerzita, 1993. Právníké sešity. ISBN 80-210-0546-7, s. 15.

⁴ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7, s. 318.

do oblasti jeho nemateriálních statků, čímž se dotýkala jeho osobnostních práv. Stanovení výše náhrady za nemajetkovou újmu bylo značně obtížné a přiznávalo se většinou na základě stupně zavinění škůdce. Pokud byla škoda způsobena s úmyslem či z hrubé nedbalosti, hradil škůdce v plném rozsahu majetkovou škodu i škodu nemajetkovou. Při nižším stupni zavinění byl povinný pouze k náhradě skutečné škody, s výjimkou případů újmy na zdraví, kdy se náhrada za způsobenou újmu poskytovala bez ohledu na zavinění. K nemajetkové újmě patřila i cena zvláštní obliby, která se hradila v případě, že škoda byla způsobena trestným činem, ze svévole nebo škodolibosti.⁵

1.2.2 Způsob a rozsah náhrady škody

Výše náhrady škody byla závislá na stupni zavinění škůdce. Pokud byla škoda způsobena z lehké nedbalosti, měl poškozený nárok na náhradu skutečné škody. V případě hrubé nedbalosti či úmyslu měl poškozený nárok na náhradu skutečné škody, ušlého zisku a nemajetkové újmy. Hlavním principem náhrady škody bylo uvedení v předešlý stav. Jestliže to však nebylo možné, poškozený měl nárok na peněžitou náhradu škody. Výše náhrady škody se lišila v závislosti na tom, zda se jednalo o majetkovou či nemajetkovou škodu. Výše náhrady majetkové škody závisela na zavinění škůdce. Pokud byla škoda způsobena lehkou nedbalostí, hradila se skutečná škoda, jejíž výši stanovil soud pomocí objektivní metody, přičemž se nahrazovala cena obvyklá v čase poškození věci. V případě úmyslu nebo hrubé nedbalosti se výše náhrady škody stanovila subjektivní metodou, kdy se zohlednilo individuální vnímání škody poškozeným. Výše náhrady nemajetkové újmy závisela na povaze, intenzitě, trvání a závažnosti této újmy.⁶

1.2.3 Újma na zdraví nebo životě

Všeobecný občanský zákoník zahrnoval souhrn nároků, které se týkaly újmy na zdraví nebo životě. Mezi ně patřily léčebné výlohy, ztráta výtěžku, náhrada za zohydění, bolestné a v případě usmrcení poškozeného také náklady na výživu

⁵ DVOŘÁK, Jan, Karel MALÝ a Karolina ADAMOVÁ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-753-7, s. 330-339.

⁶ Tamtéž, s. 341-343.

pro pozůstalé.⁷ V případě újmy na zdraví se jednalo o nemajetkovou újmu spočívající ve vytrpěných bolestech poškozeného. Teoretické východisko pro náhradu této újmy bylo poskytnutí peněžité částky poškozenému nejen za účelem reparace či kompenzace újmy. Peněžní částka sloužila spíše jako forma citové útěchy a podpory při snášení útrap způsobených újmou na zdraví.⁸ Všeobecný občanský zákoník obsahoval i zvláštní ustanovení týkající se mimomanželské soulože. Toto ustanovení stanovilo, že muž, který svedl ženu a zplodil s ní dítě, byl povinen zaplatit náklady na porod a šestinedělí.⁹

1.2.4 Zvláštní případy náhrady škody

Všeobecný občanský zákoník se zabýval i některými zvláštními případy náhrady škody. Jedním z nich byla odpovědnost znalců za škodu způsobenou jejich radou. Zákon dále řešil situaci, kdy škodu způsobilo více účastníků. V případě úmyslného jednání byli všichni účastníci odpovědní společně a nerozdílně. Zákoník se také zmiňoval o situaci, kdy se osoba z vlastního zavinění dostala do stavu pomatení smyslů a za škodu způsobenou v tomto stavu byla odpovědná. Dalším zvláštním případem byla škoda způsobená pádem nebezpečně zavěšené nebo umístěné věci nebo vyhozením či vylitím něčeho z bytu. V tomto případě byl povinný k náhradě škody ten, z jehož bytu předmět spadl nebo byl vyhozen či vylit. Zákoník se zabýval i problematikou škody způsobené zvířetem. Za škodu způsobenou zvířetem byl odpovědný ten, kdo ho pošťval, podráždil nebo nad ním zanedbal dohled. Když se na pozemku nacházel cizí dobytek, vlastník pozemku nebyl oprávněn dobytek zabít, ale mohl ho přiměřeným způsobem zahnat, případně si v případě utrpěné škody ponechat tolik kusů dobytka, kolik odpovídalo výši jeho škody. Zabavený dobytek musel být vrácen, pokud vlastník dobytka poskytl jinou přiměřenou jistotu. Všeobecný občanský zákoník dále stanovil odpovědnost za zblavení osobní svobody. Škůdce v tomto případě musel poskytnout

⁷ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 164.

⁸ DVOŘÁK, Jan, Karel MALÝ a Karolina ADAMOVÁ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-753-7, s. 339.

⁹ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7, s. 320.

poškozenému plné zadostiučinění. V případě smrti poškozeného pak náležela pozůstalým náhrada jako při usmrcení. Zákoník se dále zabýval i škodou způsobenou urážkou na cti. Poškozený v tomto případě mohl požadovat plné zadostiučinění.¹⁰

Všeobecný občanský zákoník obsahoval dvě ustanovení, která se výslovně zabývala náhradou škody způsobené osobou s nebezpečnými vlastnostmi. První ustanovení stanovovalo, že kdo přijme služebnou osobu bez vysvědčení, vědomě podrží ve službě osobu nebezpečnou kvůli vlastnostem těla nebo mysli nebo kdo poskytne útulku známému zločinci, odpovídá za škodu způsobenou nebezpečnou povahou těchto osob. Poškozenými s nárokem na náhradu škody byly domácí osoby. Druhé ustanovení o náhradě škody způsobené osobou s nebezpečnými vlastnostmi stanovovalo, že kdo vědomě zjednal osobu nebezpečnou nebo k úkonu nezdatnou, odpovídal za škodu, kterou tato osoba způsobila třetí osobě. Náhrady škody se v tomto případě mohla domáhat jakákoliv třetí osoba, které vznikla škoda. Odpovědnost za škodu měl ten, kdo ji zaviněně způsobil.¹¹

1.3 Občanský zákoník 1950

Závazky k náhradě škody se v občanském zákoníku z roku 1950 zabývala hlava šestnáctá. Stanovila základní principy, dle nichž byla osoba, která úmyslně nebo z nedbalosti poškodila jiného porušením závazku nebo jiné právní povinnosti, povinna tuto škodu nahradit. Odpovědnost za škodu nesl i ten, kdo ji způsobil úmyslným jednáním v rozporu se zásadami slušnosti. Zákon dále specifikoval, že pokud byla škoda způsobena výkonem práva, byla osoba, která toto právo vykonávala, povinna nahradit škodu v případě, že jej vykonala záměrně s cílem poškodit jiného. V případě, že se osoba uvedla vlastní vinou do přechodné duševní poruchy, odpovídala za škodu způsobenou v tomto stavu. Zvláštní ustanovení se týkalo situace, kdy byla škoda způsobena více osobami. V takovém

¹⁰ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7, s. 318-321.

¹¹ VESELÝ, Tomáš. *Náhrada škody způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2019. ISBN 978-80-261-0820-7, s. 5-9.

případě odpovídaly všechny osoby společně a nerozdílně. Mezi sebou se pak vypořádaly podle povahy a míry svého zavinění.

Občanský zákoník obsahoval ustanovení o odpovědnosti za škodu způsobenou náhodou, nutnou obranou a krajní nouzí. Odpovědnost za škodu způsobenou náhodou nesl ten, kdo svým zaviněním k ní dal podnět. To se týkalo především porušení předpisů nebo zařízení, která sloužila k předcházení nahodilých škod. Osoba, která způsobila škodu útočníkovi v nutné obraně, za ni nenesla odpovědnost. Osoba, která způsobila škodu v krajní nouzi, aby odvrátila hrozící nebezpečí pro sebe nebo jiné, byla povinna tuto škodu nahradit. Povinnost nahradit škodu se ale nevztahovala na osobu, která zničila věc ohrožující bezpečnost, pokud sama ono nebezpečí nevyvolala.

Další ustanovení se týkala odpovědnosti za škodu způsobenou jinými osobami. Osoba, která byla někomu povinna něco vykonat, nesla odpovědnost za zavinění svého zákonného zástupce a osob, které užila ke splnění svého závazku. Pokud škodu způsobila osoba mladší 15 let či osoba s duševní poruchou, povinny k náhradě škody byly osoby, které zanedbaly náležitý dohled. Škůdce měl v tomto případě povinnost nahradit škodu, pokud byl schopen ovládat a posoudit své jednání a zároveň to bylo spravedlivé vzhledem k majetkovým poměrům škůdce a poškozeného. Pokud se na škodě přičinil poškozený, nesl odpovědnost za škodu poměrně.

V případě vážného ohrožení, kdy hrozil vznik škody, se mohl ohrožený domáhat ochrany u soudu. Ohrožený se mohl domáhat zákazu jednání, jež mohlo způsobit škodu, nebo uložení opatření k odvrácení škody. Ochrany se nebylo možné domáhat, pokud se jednalo o činnost úředně schválenou.¹²

1.3.1 Způsob a rozsah náhrady škody

Škoda se primárně nahrazovala uvedením do předešlého stavu. Pokud to nebylo z objektivních důvodů možné, nahradila se škoda v penězích. Náhrada zahrnovala jak škodu skutečnou, tak i ušlý zisk. V případech zvláštního zřetele hodných mohl

¹² SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7, s. 468-470.

soud náhradu škody přiměřeně snížit. Při posuzování bral soud v úvahu poměry škůdce a poškozeného, závažnost škody i význam její náhrady, osobní vlastnosti škůdce a povahu a míru zavinění. V případě, že byla škoda způsobena úmyslně, soud nemohl náhradu škody snížit. Toto pravidlo neplatilo v případě, že škůdce jednal v krajní nouzi.¹³

1.3.2 Újma na zdraví

Občanský zákoník výslovně uváděl, že v případě újmy na zdraví má poškozený nárok na náhradu nákladů na léčbu, ztráty výdělku, přiměřené bolestné a náhradu za zohyzdění, které brání poškozenému v jeho životním uplatnění.¹⁴ V případě, že poškozený zemřel, byl škůdce povinen nahradit náklady na jeho léčení a pohřeb osobě, která tyto náklady vynaložila. Osoby, které zemřelý vyživoval, měly nárok na náhradu toho, co jim v důsledku jeho smrti ušlo.¹⁵

1.3.3 Škoda způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi

Občanský zákoník z roku 1950 obsahoval specifické ustanovení týkající se náhrady škody způsobené osobou s nebezpečnými vlastnostmi. Toto ustanovení stanovovalo, že kdo užije osoby nezdatné nebo nebezpečné k obstarávání svých záležitostí, odpovídá za škodu, kterou tyto osoby způsobí v rámci svého poslání. Náhrady škody se v tomto případě mohla domáhat jakákoliv třetí osoba. Ustanovení však nestanovovalo, co jsou to nebezpečné vlastnosti. Ten, kdo osobu užil, musel o její nebezpečnosti vědět.¹⁶

1.3.4 Škoda způsobená věcí

Za škodu způsobenou věcí odpovídal vlastník dané věci nebo osoba, které tato věc sloužila. To však platilo pouze v případě, pokud tato osoba dbala potřebné péče k opatrování takové, nebo pokud osoba nezanedbala potřebný dohled

¹³ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7, s. 470.

¹⁴ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 164.

¹⁵ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7, s. 470.

¹⁶ VESELÝ, Tomáš. *Náhrada škody způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2019. ISBN 978-80-261-0820-7, s. 12-13.

nad věcí. Chovatel věci tedy odpovídal za škodu způsobenou zvířetem. Za škodu způsobenou uvolněním přírodní síly, zřícením nebo pádem věci nesl odpovědnost uživatel stavby nebo majitel bytu.¹⁷

1.3.5 Škoda způsobená při provozu zvláště nebezpečném

Provozovatel zvláště nebezpečného provozu odpovídal za škodu, která byla vyvolána působením zdroje zvýšeného nebezpečí. To se týká jakýchkoli škod, které se navenek projeví jako důsledek nebezpečnosti daného provozu. Provozovatel však nebyl odpovědný za škodu, pokud ji způsobila neodvratitelná náhoda, tedy událost, která nemohla být předvídána a nemohlo jí být zabráněno. Jestliže škodu způsobil poškozený sám svým jednáním nebo byla způsobena neodvratitelným jednáním třetí osoby, provozovatel taktéž nebyl odpovědný. Zaměstnanci a další osoby užívané v provozu zvláště nebezpečném odpovídaly za škodu vedle provozovatele podle svého zavinění. To znamená, že i když za škodu primárně odpovídal provozovatel, poškozený se mohl domáhat náhrady škody i na těchto osobách, pokud se na vzniku škody podílely svým zaviněním.¹⁸

1.4 Občanský zákoník 1964

Problematikou občanskoprávní odpovědnosti, včetně odpovědnosti za škodu, se zabývala šestá část občanského zákoníku z roku 1964 (zákon č. 40/1964 Sb.).¹⁹

Dle občanského zákoníku byl každý odpovědný za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti. Aby se osoba zprostita odpovědnosti, musela prokázat, že vznik škody nezavinila.²⁰ Škodu lze rozdělit do dvou kategorií, na škodu věcnou a škodu na zdraví. Občanský zákoník z roku 1964 původně ukládal povinnost nahradit pouze škodu skutečnou. To se změnilo až novelizací,

¹⁷ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7, s. 469.

¹⁸ Tamtéž, s. 469.

¹⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Vývoj kodifikace občanského práva*. V Brně: Masarykova univerzita, 1993. Právnícké sešity. ISBN 80-210-0546-7, s. 27.

²⁰ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7, s. 528.

kdy se již nahrazoval i ušlý zisk. Škoda se hradila uvedením v předešlý stav. Pokud to nebylo možné nebo vhodné, hradila se škoda peněžitou formou. Výše náhrady škody na věci se stanovovala na základě ceny, kterou daná věc měla v době svého poškození. V případě, že škodu způsobilo více osob, jejich odpovědnost se řídila mírou jejich podílu na jejím vzniku. To znamenalo, že každý z nich odpovídal za určitou část škody. Zákon však připouštěl i výjimky. V odůvodněných případech mohli škůdci odpovídat společně a nerozdílně. Zákon dále rozlišoval situace, kdy se na vzniku škody podílel i sám poškozený. V takovém případě se škoda rozdělila poměrně podle míry zavinění obou stran.²¹ Novela občanského zákoníku pak změnila společnou odpovědnost a stanovila, že pokud je škoda způsobena více osobami, odpovídají za ni vždy společně a nerozdílně.²² Pokud byla škoda způsobena výlučně zaviněním poškozeného, nesl odpovědnost sám. Soud mohl v odůvodněných případech snížit náhradu škody. Toto snížení muselo být přiměřené a soud při něm musel zohlednit několik faktorů, jako společenský význam škody, okolnosti vzniku škody a osobní a majetkové poměry škůdce i poškozeného. Snížení náhrady škody nebylo možné, pokud byla škoda způsobena úmyslně.²³

1.4.1 Prevence

Hlavní princip takzvané generální prevence je zakotven v občanském zákoníku z roku 1964 v ustanovení, které ukládá všem povinnost chovat se tak, aby nezpůsobili škodu.²⁴ Občanský zákoník ukládal zvláštní prevenční povinnost ve formě aktivního jednání tomu, komu hrozil vznik škody. To znamená, že ohrožený měl povinnost podniknout kroky k odvrácení škody, a to způsobem, který byl v dané situaci vzhledem k okolnostem přiměřený. Zákon mu dále dával v případě vážného ohrožení právo domáhat se u soudu, aby uložil provedení vhodných a přiměřených opatření k odvrácení škody, která hrozila. Kdo jednal

²¹ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7, s. 530-531.

²² Tamtéž, s. 559.

²³ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7, s. 530-531.

²⁴ BIČOVSKÝ, Jaroslav a Milan HOLUB. *Náhrada škody podle občanského, obchodního, pracovního a správního práva: podle právního stavu k 1.1.1995*. Praha: Linde, 1995. ISBN 80-856-4753-2, s. 30.

v krajní nouzi nebo v nutné obraně, nebyl odpovědný za škodu, která tímto jednáním vznikla.²⁵

1.4.2 Škoda na zdraví

Na rozdíl od současné právní úpravy, která používá pojem ublížení na zdraví, užívala tato úprava termínu škoda na zdraví. Občanský zákoník stanovil, že poškozený měl v této oblasti nárok na náhradu škody v různých formách, například v podobě náhrady nákladů spojených s léčením, odškodnění bolestného a ztížení společenského uplatnění, náhrady ztráty na výděлку pro pracovní neschopnost, náhrady ztráty důchodu. Po novelizaci vznikl i nárok na odbytné a náhradu ušlého zisku. Náhrada škody na zdraví se poskytovala jednorázově formou bolestného a ztížení společenského uplatnění. Výše náhrady škody na zdraví se stanovovala podle ustanovení občanského zákoníku, které uvádělo pravidla pro výpočet této náhrady a následně i jednorázové částky odškodnění pro pozůstalé za škodu usmrcením, a později také podle vyhlášky ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb. o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění. Tato vyhláška byla často nazývána náhradovou nebo bodovou vyhláškou, protože škoda na zdraví se v ní hodnotila bodovým systémem. Znalec posoudil újmu na zdraví a přiřadil jí příslušný počet bodů podle vyhlášky. Na základě tohoto počtu bodů pak byla stanovena výše náhrady. Výše náhrady škody dle této vyhlášky byla často podhodnocená a obtížně se přizpůsobovala specifikům jednotlivých případů. Na rozdíl od dnešní úpravy byla náhrada nemajetkové újmy v zásadě samostatná a oddělená od náhrady škody.²⁶ Při usmrcení se hradily také přiměřené náklady spojené s pohřbem osobě, která je vynaložila.²⁷

²⁵ FIALA, Josef. *Občanské právo hmotné: [právní stav k 1.1.2002]*. 3. opr. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-2793-2, s. 348-349.

²⁶ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody. Právo pro každého* (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 53-54.

²⁷ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7, s. 531.

1.4.3 Zvláštní případy odpovědnosti za škodu

V občanském zákoníku z roku 1964 existovaly vedle obecných ustanovení o odpovědnosti za škodu i zvláštní případy odpovědnosti za škodu. Tyto specifické normy byly k obecným ustanovením v poměru speciality.

Na rozdíl od občanského zákoníku z roku 1950 občanský zákoník z roku 1964 neobsahoval specifická ustanovení o náhradě škody způsobené osobou s nebezpečnými vlastnostmi.²⁸

Škodu způsobenou vadou výrobku upravoval zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku. Šlo o objektivní odpovědnost s možností liberace. Občanský zákoník se k této úpravě používal subsidiárně.²⁹

1.4.3.1 Škoda způsobená těmi, kteří nemohou posoudit následky svého jednání

V případě osob, které nemohou posoudit následky svého jednání, se jednalo o nezletilé osoby a osoby stížené duševní poruchou. Pokud tyto osoby byly schopné ovládat své jednání a posoudit jeho následky, za škodu odpovídaly. Společně a nerozdílně s nimi odpovídal i ten, kdo byl povinen vykonávat nad nimi dohled. Nebyla-li osoba kvůli nezletilosti nebo duševní poruše schopna ovládnout své jednání nebo posoudit jeho následky, odpovědný za škodu byl ten, kdo měl povinnost vykonávat nad ní dohled. Osoba povinná vykonávat dohled se mohla zprostit odpovědnosti, pokud prokázala, že náležitý dohled nezanedbala. Osoba, která se vlastním zaviněním uvedla do stavu, kdy nebyla schopna ovládnout své jednání nebo posoudit jeho následky, byla povinna nahradit škodu, kterou v tomto stavu způsobila. Společně a nerozdílně s ní odpovídali i ti, kdo ji do takového stavu úmyslně přivedli.³⁰

²⁸ VESELÝ, Tomáš. *Náhrada škody způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2019. ISBN 978-80-261-0820-7, s. 13.

²⁹ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 118.

³⁰ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7, s. 528-529.

1.4.3.2 Škoda způsobená provozem dopravních prostředků a škoda z provozní činnosti

Za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků odpovídali provozovatelé dopravy a dále provozovatelé motorových vozidel, plavidel a letadel. Provozovatelé nesli odpovědnost za škodu způsobenou zvláštní povahou tohoto provozu. Provozovatel se mohl odpovědnosti zprostit tehdy, pokud prokázal, že škodě nešlo zabránit ani vynaložením veškerého úsilí, které bylo v dané situaci možné požadovat. Škody nebylo možné se zprostit v případech, kdy byla způsobena okolnostmi majícími původ v provozu. Místo provozovatele mohl za škodu odpovídat i ten, kdo užil dopravní prostředek bez jeho vědomí nebo proti jeho vůli. Provozovatel však s ním odpovídal společně a nerozdílně, jestliže toto užití dopravního prostředku umožnil svou nedbalostí.

Stejnou odpovědnost za škodu jako provozovatel dopravního prostředku nesl i provozovatel provozu zvlášť nebezpečného.³¹ Novelizace občanského zákoníku rozšířila odpovědnost za škodu způsobenou provozní činností o věc použitou při této činnosti. To znamenalo, že provozovatel odpovídal za škodu způsobenou nejen provozem, ale i věcmi, které se při něm používaly. Dále sem byla zahrnuta škoda způsobená fyzikálními, chemickými nebo biologickými vlivy na okolí. Novela také zavedla odpovědnost za škodu způsobenou oprávněným prováděním nebo zajištěním prací, jimiž je způsobena jinému škoda na nemovitosti nebo je mu podstatně ztíženo nebo znemožněno užívání nemovitosti. Provozovatel se mohl zprostit odpovědnosti za škodu, pokud prokázal, že škoda byla způsobena neodvratitelnou událostí, která neměla původ v provozu, nebo byla škoda způsobena vlastním jednáním poškozeného.³²

1.4.3.3 Škoda způsobená na vnesených nebo odložených věcech

Organizace poskytující ubytovací služby, jako například hotely, nesly odpovědnost za věci ubytovaných hostů vnesené do jejich prostor. Vnesené věci zahrnovaly předměty, které si hosté přinesli do svého pokoje, do prostor určených k uložení

³¹ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7, s. 529.

³² ŠVESTKA, Jiří a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-466-6, s. 457-458.

věcí, nebo které odevzdali personálu ubytovacího zařízení. Výjimkou byla situace, kdy by ke škodě došlo i bez zavinění provozovatele zařízení, v takovém případě provozovatel za škodu neodpovídal. Provozovatelé zařízení, kde bylo běžné odkládat věci (např. restaurace), odpovídali za škodu na věcech odložených na k tomu určených místech. Opět platila výjimka pro situace, kdy by ke škodě došlo i bez zavinění provozovatele. Provozovatelé se nemohli zbavit odpovědnosti jednostranným prohlášením nebo dohodou. Stejná pravidla jako pro ubytovací zařízení platila i pro provozovatele garáží v případě odložených dopravních prostředků a jejich příslušenství. Právo na náhradu škody muselo být uplatněno u provozovatele bez zbytečného odkladu. Poškozený měl 15 dnů od zjištění škody na to, aby své nároky uplatnil.³³

³³ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7, s. 529-530.

2 ZÁKLADNÍ PŘEDPOKLADY POVINNOSTI K NÁHRADĚ ÚJMY

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, upravuje širokou škálu soukromoprávních vztahů. Jednou z důležitých oblastí, které občanský zákoník reguluje, je problematika náhrady majetkové a nemajetkové újmy. Na současnou právní úpravu v oblasti náhrady majetkové a nemajetkové újmy měl vliv například občanský zákoník z roku 1964, rakouský všeobecný občanský zákoník z roku 1811 či občanský zákoník Québecu, nebo také německý občanský zákoník. Na rozdíl od předchozí právní úpravy je v současném občanském zákoníku několik změn. Hlavní prioritou je poškozený a snaha o jeho co největší satisfakci. Zákodárce lépe vymezil terminologii, především rozdělení pojmů nemajetková újma a škoda. Podle vzoru všeobecného občanského zákoníku z roku 1811 je preferováno navrácení do původního stavu před peněžitou náhradou. Došlo také k rozšíření situací pro náhradu nemajetkové újmy.³⁴

2.1 Občanskoprávní odpovědnost

Dle § 24 zákona č. 89/2012 Sb. za své jednání odpovídá každý, kdo je schopen ho ovládat a posoudit. Občanskoprávní odpovědnost představuje negativní právní následek, který nastává porušením závazku, smluvního anebo zákonného, čímž je způsobena majetková či nemajetková újma (tzv. protiprávní čin) nebo v důsledku zákonem kvalifikované události, která vyvolá protiprávní stav. Následně vzniká nová, sekundární občanskoprávní povinnost, která spočívá v povinnosti napravit způsobenou újmu. Tato sekundární povinnost vzniká u toho, kdo spáchal protiprávní čin, ať už zaviněně nebo nezaviněně, nebo u toho, komu je přičítána událost kvalifikovaná zákonem jako událost vyvolávající protiprávní stav.³⁵

Existují následující čtyři podmínky vzniku povinnosti nahradit újmu:

1. protiprávní čin; protiprávní stav,

³⁴ TINTĚRA, Tomáš a Pavel PETR. *Základy závazkového práva: 1. díl*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2023. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-476-3, s. 104-105.

³⁵ DVORÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 357-359.

2. vznik majetkové nebo nemajetkové újmy,
3. kauzální nexus mezi protiprávním činem či stavem a újmou,
4. zpravidla zavinění, a to úmyslné či nedbalostní.

V případě, že jsou splněny první tři podmínky, jde o objektivní odpovědnost. Pokud dojde ke splnění všech čtyř podmínek, jedná se o subjektivní odpovědnost s možným vyviněním. Občanskoprávní odpovědnost plní funkci represivní, preventivní, satisfakční a reparační.³⁶ Jedním z možných kritérií dělení občanskoprávní odpovědnosti je dělení na odpovědnost za majetkovou újmu a odpovědnost za nemajetkovou újmu.³⁷

2.2 Pojem újma a škoda

Základními pojmy v oblasti závazkového práva, které je nutné rozlišovat, jsou pojmy újma a škoda. Pojem újma je širší, neboť zahrnuje újmu majetkovou i nemajetkovou. Pojem škoda označujeme majetkovou újmu, která se vyjadřuje v penězích. Bez existence škody/újmy nemůže dojít ke vzniku povinnosti k náhradě újmy. Dle statku, který újma zasahuje, ji můžeme rozdělit na osobní, tedy nemajetkovou, a majetkovou. Klasifikovat újmu lze i podle právního důvodu, z kterého vzniká povinnost k náhradě, a to na újmu smluvní, mimosmluvní nebo újmu způsobenou kvalifikovanou škodní událostí. V případě smluvní újmy jde o újmu, která vzniká porušením smluvní povinnosti, ať už formou konání i opomenutí, přičemž se zde nevyžaduje zavinění a jde tedy o objektivní odpovědnost. Mimosmluvní újma vzniká porušením zákonné povinnosti, resp. porušením dobrých mravů.³⁸

2.2.1 Nemajetková újma

Nemajetková újma je definována jako narušení osobního statku jedince, například jeho cti, jména či soukromí. Nemajetková újma se neodškodňuje, ale odčिňuje, a to ve dvou případech: pokud to zákon výslovně stanoví, například u zásahu

³⁶ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 361-362.

³⁷ Tamtéž, s. 366.

³⁸ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 8-10.

do přirozených práv člověka, nebo je-li tak ujednáno.³⁹ Nemajetkovou újmu nelze obvykle vrátit do původního stavu, ale poskytuje se za ni zadostiučinění, které zahrnuje peněžitou náhradu i morální satisfakci, jakou může být například omluva.⁴⁰ Bere se zde v úvahu mnoho faktorů, včetně intenzity zásahu škůdce, okolností případu a dopadů na poškozeného. Důsledky nemajetkové újmy jsou často velmi vážné a mohou nakonec ovlivnit i materiální situaci poškozeného. Nemajetková újma je zpravidla spojována s fyzickými osobami, není ale vyloučeno, aby byla způsobena i právnické osobě.⁴¹

2.2.2 Majetková újma

Majetková újma neboli škoda je definována jako zásah do majetkového statku jedince. Zákon stanovuje povinnost nahradit jinému újmu na různých místech, což vždy zahrnuje povinnost nahradit újmu na jmění. Povinnost nahradit majetkovou újmu vzniká na základě porušení zákonné nebo smluvní povinnosti, má ji také ten, kdo jiného přivedl k právnímu jednání hrozbou nebo lstí.⁴² Majetková újma se nahrazuje uvedením do původního stavu, ale pokud to není možné, odškodňuje se peněžitou náhradou.⁴³ Existují dvě varianty škody, a to škoda skutečná a ušlý zisk. Skutečná škoda zahrnuje zničení, znehodnocení či ztrátu majetku poškozeného a také náklady potřebné k obnovení původního stavu. Pokud nelze přesně určit výši náhrady za skutečnou škodu, učiní tak soud. Skutečná škoda může také spočívat i ve vzniku dluhu. Ušlý zisk nastává, když poškozený nemůže zvětšit nebo rozmnožit svůj majetek tak, jak by vzhledem k běžným okolnostem očekával. Výpočet ušlého zisku se provádí tak, aby byla

³⁹ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 9-10.

⁴⁰ TINTĚRA, Tomáš a Pavel PETR. *Základy závazkového práva: 1. díl. 2. aktualizované vydání*. Praha: Leges, 2023. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-476-3, s. 107-108.

⁴¹ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody. Právo pro každého* (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 20.

⁴² ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 10.

⁴³ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. 2., aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 363.

zjištěna pravděpodobná výše, která se co nejvíce blíží jistotě dle běžného uvažování.⁴⁴

2.3 Prevence

Princip prevence újmy je jedním z klíčových principů soukromého práva a je vedoucím principem závazkového práva. Občanský zákoník zdůrazňuje hlavně potřebu obecné prevence. Každá fyzická a právnická osoba má podle občanského zákoníku obecnou právní povinnost jednat tak, aby nedošlo k nedůvodnému způsobení újmy.⁴⁵ Kromě obecné prevenční povinnosti existuje také zakročovací povinnost, která je relevantní, pokud to vyžadují okolnosti situace nebo zvyklosti soukromého života. Tato povinnost se vztahuje na osobu, která vyvolala nebezpečnou situaci nebo na osobu, která má nad touto situací kontrolu. Povinnost se také vztahuje na osoby, které jsou v určitém vztahu, například příbuzenském.⁴⁶ Další, kdo má povinnost zasáhnout, je osoba, která je schopna a má možnost snadno zabránit škodě, o které ví nebo by měla vědět, že její potenciální závažnost značně převyšuje náklady na zásah. Zákon stanovuje také prevenční povinnost pro ty, kteří již právní povinnost porušili, ale újma z tohoto porušení ještě nevznikla nebo je stále možné ji odvrátit. Každý, kdo porušil nebo poruší právní povinnost, je povinen o tom co nejdříve učinit oznámení osobě, které újma hrozí, a zároveň ji upozornit na s tím spojené následky. Pokud osoba oznamovací povinnost splní včas, poškozený nemá právo na náhradu újmy, které by mohl díky včasnému oznámení zabránit. Pokud osoba, která je vystavena riziku újmy, sama aktivně nezasáhne a neučiní kroky k odvrácení újmy, pak nese odpovědnost za to, čemu mohla předejít a nemá na náhradu újmy nárok.⁴⁷

2.4 Okolnosti vylučující protiprávnost

Okolnosti vylučující protiprávnost jsou situace, v kterých se jeví, že osoba jedná protiprávně, ale vzhledem k této okolnosti jednání protiprávní není a zbavuje

⁴⁴ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 8-9.

⁴⁵ Tamtéž, s. 14.

⁴⁶ TINTĚRA, Tomáš a Pavel PETR. *Základy závazkového práva: 1. díl. 2. aktualizované vydání*. Praha: Leges, 2023. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-476-3, s. 109.

⁴⁷ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody. Právo pro každého* (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 34-35.

osobu odpovědnosti, tedy povinnosti k náhradě újmy. Můžeme sem zařadit nutnou obranu, krajní nouzi, svolení poškozeného, plnění zákonné povinnosti, zvláštní soukromoprávní oprávnění, svépomoc nebo použití zbraně.

Pod plněním zákonné povinnosti si lze představit například hasiče, který při zásahu rozbije okno, aby zachránil osoby uvnitř bytu. U zvláštního soukromoprávního oprávnění hovoříme například o oprávnění věřitele zadržet věc. Svolení poškozeného je institut, kdy osoba může dát svolení k jednání v oblasti, v které může sama rozhodovat, nelze dát souhlas například k usmrcení. Svépomoc je jednání osoby v situaci, kdy by za normálních okolností jednal stát, například prostřednictvím policie, ale existuje riziko z prodlení.⁴⁸

Nutná obrana spočívá v odvrácení bezprostředně hrozícího nebo trvajících protiprávního útoku. Pokud je v tomto případě útočnickovi způsobena újma, nevzniká povinnost k její náhradě.⁴⁹ Újma způsobená útočnickovi nesmí být ve zjevném nepoměru s újmou, která hrozila.

Krajní nouze spočívá v odvrácení přímo hrozícího nebezpečí újmy, kdy povinnost k náhradě újmy taktéž nevzniká. To neplatí, bylo-li možné za daných okolností nebezpečí odvrátit jinak nebo byla-li způsobena újma stejně závažná či závažnější než újma, která hrozila. V případě, že jedinec nebezpečí sám vyvolal, nemůže jednat v krajní nouzi.⁵⁰

2.5 Povinnost k náhradě újmy

Občanský zákoník neužívá pojem odpovědnost za škodu, ale nahrazuje ho takzvanou povinností k náhradě škody neboli újmy.⁵¹ Aby vznikla povinnost nahradit újmu, vyžaduje se porušení povinnosti ze strany škůdce, vznik majetkové či nemajetkové újmy a kauzální nexus mezi vzniklou újmou a porušením povinnosti. Pokud tyto předpoklady nejsou splněny, povinnost nahradit újmu nevzniká. Kauzální nexus mezi porušením povinnosti a vznikem újmy existuje

⁴⁸ TINTĚRA, Tomáš a Pavel PETR. *Základy závazkového práva: 1. díl*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2023. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-476-3, s. 113-114.

⁴⁹ CHROMÁ, Marta. *Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2851-6, s. 231.

⁵⁰ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2, s. 1025-1027.

⁵¹ PLECITÝ, Vladimír, Josef SALAČ a Jan BAJURA. *Úvod do studia občanského práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-703-5, s. 349.

pouze v případě, že újma byla způsobena tímto porušením. K porušení povinnosti může dojít konáním i opomenutím. Porušení povinnosti může nastat porušením smlouvy, zákona nebo úmyslným porušením dobrých mravů.

2.5.1 Deliktní způsobilost

Deliktní způsobilost, a tedy způsobilost k povinnosti nahradit újmu, nabývá osoba v zásadě současně se svéprávností. Osoba je svéprávná, pokud je schopna posoudit a ovládat své jednání. Plná svéprávnost se získává zletilostí či uzavřením manželství. Pokud svéprávný jedinec způsobí újmu a prokáže se, že splnil všechny zákonné předpoklady, musí ji nahradit. Pokud újmu způsobí osoba, která je na svéprávnosti omezena, například z důvodu duševní poruchy, musí ji nahradit jen v případě, že byla schopna ovládat své jednání a posoudit jeho následky.⁵²

2.5.2 Subjekty odpovědnostního vztahu

Odpovědnostní vztah za újmu je závazkový vztah mezi dvěma subjekty, a to škůdcem a poškozeným. Mohou to být právnické i fyzické osoby, ale také stát. Oba subjekty musí mít právní osobnost, škůdce také deliktní odpovědnost.⁵³ Škůdce je osoba, která porušením povinnosti způsobí jinému majetkovou či nemajetkovou újmu, a následně je povinna újmu nahradit. Právnická osoba je škůdcem, pokud člen voleného orgánu, zaměstnanec nebo jiný zástupce právnické osoby při plnění svých úkolů spáchá protiprávní čin vůči třetí osobě. Poškozený je osoba, které byla způsobena majetková nebo nemajetková újma, na jejíž náhradu má právo.⁵⁴

2.5.3 Subjektivní a objektivní odpovědnost

Rozlišujeme odpovědnost subjektivní a odpovědnost objektivní. Subjektivní odpovědnost je základním typem deliktní odpovědnosti. Je posuzována na základě zavinění, což je psychický vztah škůdce k jeho jednání. Škůdce odpovídá za své jednání, které by měl být schopen ovládat a rozpoznat jeho

⁵² TINTĚRA, Tomáš a Pavel PETR. *Základy závazkového práva: 1. díl*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2023. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-476-3, s. 110.

⁵³ Tamtéž, s. 108.

⁵⁴ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 16-17.

nebezpečnost.⁵⁵ Rozlišujeme úmyslné a nedbalostní zavinění. Ke vzniku povinnosti nahradit škodu zpravidla postačí nedbalostní zavinění, konkrétně nedbalost nevědomá. V některých případech je však vyžadován úmysl, například při porušení dobrých mravů.⁵⁶ U objektivní odpovědnosti naopak zavinění není vyžadováno. Objektivní odpovědnost za majetkovou nebo nemajetkovou újmu je uplatňována pouze v případech, které jsou zvláště stanoveny zákonem. V soukromém právu je objektivní odpovědnost nejčastější, pokud jde o počet případů náhrady škody. V případě objektivní odpovědnosti hovoříme o takzvaných liberačních důvodech, které jsou uznány a definovány zákonem. Škůdce musí prokázat, že mu ve splnění povinnosti zabránila neočekávaná a nepředvídatelná překážka, a pokud je liberační důvod prokázán, může zprostit škůdce povinností nahradit škodu. Existují však některé výjimečné případy absolutní objektivní odpovědnosti stanovené zákonem, například u škod způsobených zvířetem, kde společenský zájem na náhradě škody převažuje a možnost liberace zde není.⁵⁷ Zásadně platí, že škůdce je povinen nahradit pouze škodu, kterou způsobil, a odpovídá za škodu bez ohledu na své zavinění pouze při porušení smluvní povinnosti a v případech, které jsou zvláště stanoveny zákonem. Škůdce je povinen odčinit nemajetkovou újmu jen v případě, kdy byla tato povinnost výslovně ujednána, nebo pokud to stanovuje zvláštní zákon.⁵⁸

2.5.4 Porušení dobrých mravů

Pokud škůdce způsobil škodu jinému úmyslným porušením dobrých mravů, má povinnost tuto škodu nahradit. Pokud však škůdce vykonával své právo, je povinen nahradit škodu pouze v případě, že jeho hlavním cílem bylo poškodit druhou stranu.⁵⁹

⁵⁵ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody. Právo pro každého* (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 31-32.

⁵⁶ TINTĚRA, Tomáš a Pavel PETR. *Základy závazkového práva: 1. díl. 2. aktualizované vydání*. Praha: Leges, 2023. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-476-3, s. 114-115.

⁵⁷ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 11-12.

⁵⁸ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody. Právo pro každého* (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 31-33.

⁵⁹ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2, s.1027

Dobré mravy jsou neurčitým právním pojmem, který není zákonodárcem přesně definován. Při aplikaci na konkrétní případ je na soudci, aby na základě všech relevantních okolností rozhodl, zda je dané jednání v souladu nebo v rozporu s dobrými mravy.⁶⁰

2.5.5 Porušení povinnosti ze zákona

Pokud hovoříme o porušení povinností ze zákona, nemusí jít nutně o povinnost uváděnou občanským zákoníkem. Jde o každou povinnost plynoucí z platných a účinných zákonů v České republice. Občanský zákoník spojuje porušení mnoha svých ustanovení se vznikem povinností k náhradě újmy. To zahrnuje například škodu vzniklou v důsledku neplatnosti právního úkonu nebo předšmluvní odpovědnost. Pokud škůdce zaviněně poruší zákonnou povinnost a tím zasáhne absolutní právo poškozeného, má povinnost nahradit poškozenému újmu, kterou způsobil. Předpokladem je také existence příčinné souvislosti mezi způsobenou újmou a porušením zákona. Absolutní právo poškozeného je pak definováno jako právo, které má účinky vůči všem ostatním. Toto právo může být buď osobní nebo majetkové. Tato mimosmluvní forma odpovědnosti je tradičním příkladem odpovědnosti, která má přispívat k dodržování právních předpisů. Porušení povinnosti stanovené zákonem je objektivně vzniklý rozpor mezi skutečným jednáním škůdce a jednáním, které se vzhledem ke splnění povinnosti očekávalo. Důkazní břemeno je zde na poškozeném, který musí porušení povinnosti dokázat. Jinak je to v případě užití fyzického násilí, které je dle judikatury protiprávní vždy, pokud osoba nejedná za okolností vylučujících protiprávnost. Povinnost dokázat okolnost vylučující protiprávnost je v tomto případě na škůdci.⁶¹

2.5.5.1 Domněnka nedbalosti

Občanský zákoník v případě porušení zákonné povinnosti definuje takzvanou domněnku nedbalosti. Ta stanovuje, že pokud škůdce způsobí újmu, má se za to, že ji způsobil nedbalostně. Domněnka nedbalosti vychází z přesvědčení, že pokud škůdce nejedná tak, jak by se od běžné osoby očekávalo, předpokládá se, že jedná nedbalostně. Domněnka nedbalosti je také aplikována,

⁶⁰ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody. Právo pro každého* (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 31.

⁶¹ Tamtéž, s. 36-37.

pokud škůdce projeví zvláštní znalosti, dovednosti nebo pečlivost, nebo se zaváže k činnosti, kde je toto vyžadováno. Výraz “má se za to” naznačuje, že se jedná o vyvratitelnou právní domněnku, která předpokládá existenci skutečnosti, která má určité právní důsledky.⁶²

Občanský zákoník stanovuje dva standardy odpovídající péče, které se liší podle pozice škůdce. První je určitá běžná úroveň opatrnosti, kterou lze obecně očekávat od každého v obvyklém životě. Druhý je vyšší, kvalifikovaná úroveň, která se očekává od odborníka nebo profesionála.

Hodnocení nedbalosti je založeno na objektivním měřítku, tedy na opatrnosti, která je společná všem. Jistou úpravou je možné zahrnout i subjektivní měřítko, které zdůrazňuje individuální aspekt opatrnosti konkrétního subjektu v konkrétní situaci. Škůdce tedy může tvrdit a dokázat, že nesplňuje výše uvedené standardy náležité péče, protože vzhledem ke svým možnostem a schopnostem nedosahuje objektivně očekávaných standardů. Pokud škůdce toto dokáže, pak sice jednal nedbale, ale z právního hlediska mu nelze v dané situaci přičíst vzniklou újmu. V případě kvalifikované míry opatrnosti by však škůdce musel dokázat, že opravdu uplatnil zvláštní znalost, dovednost nebo pečlivost, kterou projevil.⁶³

2.5.6 Porušení smluvní povinnosti

Pokud jedna ze smluvních stran poruší povinnost uvedenou ve smlouvě, musí nahradit škodu vzniklou tímto porušením. Na rozdíl od mimosmluvní odpovědnosti zde není vyžadováno zavinění, jedná se tedy o objektivní odpovědnost. K porušení smluvní povinnosti může dojít konáním i opomenutím ze strany škůdce. Důkazní břemeno je na poškozeném, který musí prokázat existenci smlouvy i to, že došlo k porušení povinnosti z ní vyplývajících. V těchto případech se jedná pouze o újmu majetkovou, tedy škodu, nejčastěji se bude jednat o zničení, poškození nebo ztrátu věci, ale patří sem i ušlý zisk. Výši škody i kauzální nexus mezi vzniklou škodou a jednáním škůdce musí opět prokázat

⁶² NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 37-38.

⁶³ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 42-43.

poškozený.⁶⁴ Škůdce se může povinnosti nahradit škodu zprostit, pokud prokáže, že existovala nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka, která mu ve splnění povinnosti zabránila. Taková událost je zákonem zpravidla definována jako vyšší moc.⁶⁵ Aby se škůdce povinnosti nahradit škodu zprostil, tyto podmínky musí být splněny kumulativně.⁶⁶ Judikatura také umožňuje, aby si smluvní strany rozšířily rozsah liberačních důvodů.⁶⁷ Na náhradu škody má nárok krom druhé smluvní strany i osoba, které se účel smlouvy bezprostředně týká, čímž se může značně zvýšit výše náhrady škody.⁶⁸

V kontextu povinnosti nahradit škodu vzniklou porušením smluvní povinnosti je důležitá také další skutková podstata, která říká, že pokud někdo při své činnosti využije zmocněnce nebo jiného pomocníka jako třetí osobu, je povinen nahradit škodu, kterou tato osoba způsobila, jako by ji způsobil sám. Existuje však výjimka pro případ, kdy se další osoba zaváže, že sama vykoná určitou činnost. Taková osoba se nepovažuje za zmocněnce ani pomocníka a odpovídá za škodu samostatně místo smluvní strany. Toto však neplatí, pokud byla tato osoba vybrána nedbale nebo pokud na ni nebylo řádně dohlíženo.⁶⁹

2.5.6.1 Předšmluvní odpovědnost

Občanský zákoník stanovuje možnost předšmluvní odpovědnosti za škodu, nebo za bezdůvodné obohacení, které vzniká nepoctivým jednáním během jednání o smlouvě, tedy před uzavřením smlouvy. Obecně lze říci, že každý má právo svobodně vést jednání o smlouvě a není odpovědný za to, že smlouvu neuzavře. Toto však neplatí v případě, kdy by účastník jednání o smlouvě zahájil nebo v něm pokračoval bez skutečného záměru smlouvu uzavřít. Předšmluvní odpovědnost je možné uplatnit v situacích, kdy strany při vyjednávání o smlouvě

⁶⁴ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 45-47.

⁶⁵ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2, s.1028.

⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25.02.2004, sp. zn. 29 Cdo 2700/2000

⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30.09.2008, sp. zn. 32 Odo 739/2006

⁶⁸ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2, s.1030.

⁶⁹ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 39.

pokročí tak daleko, že uzavření smlouvy se zdá být velmi pravděpodobné a kdy jedna ze stran již uzavření smlouvy předpokládá. Strana, která v této situaci jednala nepoctivě, má povinnost nahradit druhé straně škodu, jež jí tímto jednáním vznikla. Škoda je však omezena co do rozsahu, který vychází z podobných případů ztráty z neuzavřené smlouvy. Je zde vyžadováno zavinění na straně škůdce.⁷⁰

2.5.7 Náhoda

Náhodou označujeme situaci, kdy jednající subjekt nebyl schopen předvídat možnost způsobení újmy a vzhledem k jeho poměrům a okolnostem to ani předvídat nemohl, nelze mu tedy přičíst ani nedbalost nevědomou. Rozeznáváme náhodu prostou, kterou lze předvídat a překonat, a náhodu kvalifikovanou, kterou překonat ani odvrátit nelze a vznikla nezávisle na vůli jednajícího subjektu. Pro účely specifických skutkových podstat občanskoprávní odpovědnosti za újmu rozlišujeme mezi vnitřní náhodou, která vychází z činnosti jednajícího subjektu nebo z provozu, který je v daném případě relevantní (např. provoz dopravního prostředku), a vnější náhodou, což jsou okolnosti, které nemají původ v činnosti ani v provozu a jsou mimo rámec dané provozní činnosti.

V kontextu subjektivní odpovědnosti je pravidlem, že nikdo není odpovědný za náhodu, což znamená, že náhoda je k tíži vlastníka. Zákon však stanovuje výjimku z tohoto pravidla a ukládá povinnost nahradit újmu způsobenou náhodou tomu, kdo svou vinou přispěl k náhodě, například porušením příkazu nebo poškozením zařízení určeného k zabránění takové újmě. V rámci objektivní odpovědnosti je zde odpovědnost za prostou náhodu, jakožto případ smluvní odpovědnosti. V případě absolutní objektivní odpovědnosti škůdce odpovídá za kvalifikovanou náhodu.⁷¹

⁷⁰ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 40.

⁷¹ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 23-24.

2.5.8 Vyloučení povinnosti k náhradě újmy

Obecně platí, že se škůdce prohlášením nemůže vzdát povinnosti nahradit újmu, kterou způsobil. Škůdce může pouze varovat před hrozícím nebezpečím a s tím spojeným rizikem újmy, k čemuž se přihlíží, pokud tak učinil před jejím vznikem. Zákon také stanovuje případy smluvních typů, jako je například náhrada újmy u zájezdu či náhrada újmy u přepravy věci, ve kterých není možné povinnost k náhradě újmy omezit.⁷²

2.5.9 Vzdání se práva na náhradu újmy

Subjekt občanského práva má možnost vzdát se práv, která mu mají vzniknout v budoucnosti, pokud to zákon nezakazuje. Občanský zákoník speciálně uvádí možnost vzdání se práva na náhradu újmy v případě škod vzniklých na pozemku. Toto vzdání se může být zaznamenáno v příslušném veřejném rejstříku, a pokud je takové vzdání se zapsáno, automaticky platí i pro budoucí vlastníky.⁷³

Poškozený se práva na náhradu újmy nemůže vzdát, byla-li způsobena újma na přirozených právech člověka nebo v případě, kdy byla újma způsobena úmyslně či z hrubé nedbalosti. Pokud jde o slabší stranu, nemůže se vzdát náhrady jakékoliv újmy, ať při samostatně učiněném prohlášení nebo ujednáním s potenciálním škůdcem.⁷⁴

2.5.10 Přijetí nebezpečí oběti

Zákon stanovuje specifické pravidlo ve prospěch poškozených, dle kterého se osoba, která utrpí újmu tím, že dobrovolně sebe či jiného vystaví nebezpečí, aby zachránila osobu či majetek, nevzdává svého práva na náhradu újmy, pokud při tom jednala neprozřetelně.⁷⁵

⁷² ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 13-14.

⁷³ Tamtéž, s. 12-13.

⁷⁴ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2, s. 1023-1024.

⁷⁵ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 13.

2.6 Škoda způsobená několika osobami

Pokud škodu způsobí více osob, mají povinnost ji nahradit společně a nerozdílně. Hovoříme zde o takzvané solidární odpovědnosti. Není důležité, co je příčinou takové společné odpovědnosti.⁷⁶ Ten, kdo je povinen nahradit škodu spolu s ostatními, se s nimi vyrovná podle účasti, jakou se podílel na způsobení škody. Pokud však existují důvody hodné zvláštního zřetele, soud může rozhodnout, že škůdce nahradí škodu podle míry, jakou se podílel na škodlivém následku. Pokud nelze míru podílu přesně určit, bude se brát v úvahu pravděpodobnost.⁷⁷

Tato právní úprava má za cíl zjednodušit pro poškozeného proces vymáhání náhrady za škody způsobené více škůdci. Poškozený má možnost požadovat plnou náhradu škody od jakéhokoli z více škůdců. Výhodné to pro poškozeného může být, pokud je obeznámen s majetkovými poměry škůdců, navíc je poškozený ušetřen vynaložených nákladů souvisejících s výzvou vůči více škůdcům. Dle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11.12.2008, sp. zn. 25 Cdo 682/2008, má poškozený v soudním řízení možnost uplatnit nárok na náhradu škody vůči jednomu nebo několika škůdcům, aniž by rozhodnutí v tomto řízení znamenalo vznik překážky již rozhodnuté věci, pokud by poškozený chtěl později uplatnit nárok vůči dalším škůdcům, kteří jsou společně a nerozdílně odpovědní za způsobení stejné škody. Pokud jeden ze škůdců nemůže škodu nahradit, jeho podíl se rozdělí mezi ostatní škůdce.⁷⁸

Další ustanovení v této souvislosti stanovuje, že osoba, která je povinna nahradit škodu způsobenou jinou osobou, má právo na následný postih této osoby.⁷⁹ To zaručuje osobě, která nahradila takto způsobenou škodu, právo na postih vůči osobě, která škodu přímo způsobila. Solidární odpovědnost mezi osobou, která

⁷⁶ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody. Právo pro každého* (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 41.

⁷⁷ *doplnit zdroj z komentáře* ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2, s.1031.

⁷⁸ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 54-55.

⁷⁹ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2, s.1031.

škodu nahradila, a osobou, která škodu způsobila, zde není. Dle Nejvyššího soudu České republiky není povinnost nahradit škodu stanovena pouze občanským zákoníkem, ale i jinými právními předpisy. Osoba, která nahradila poškozenému škodu, může požadovat náhradu od přímého škůdce, pokud mu škodu skutečně způsobil a pokud škoda vznikla v příčinné souvislosti s jeho jednáním.⁸⁰

Pokud škoda vznikla nebo se zvýšila kvůli okolnostem, na které má vliv poškozený, povinnost škůdce k náhradě škody se proporcionálně sníží. Pokud ale okolnosti na jedné nebo druhé straně měly na způsobení škody jen minimální vliv, k dělení škody nedojde, povinnost nahradit škodu bude mít tedy jen jedna ze stran.⁸¹

⁸⁰ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 58.

⁸¹ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2, s.1031.

3 ZPŮSOB A ROZSAH NÁHRADY ÚJMY

Majetková a nemajetková újma se liší nejen svým charakterem, ale i podmínkami pro jejich náhradu. Náhrada majetkové a nemajetkové újmy se již nevyžaduje uplatňovat samostatně, ale oba nároky lze uplatnit společně v jednom soudním řízení. Občanský zákoník stanoví, že každý, kdo má pocit, že byl zkrácen ve svém právu, má právo na ochranu. Tuto ochranu mu mohou poskytnout orgány veřejné moci, především soudy. Občanský zákoník stanoví, že v obdobných právních sporech je třeba rozhodovat obdobným způsobem. Pokud soud rozhodne jinak, má účastník řízení právo na vysvětlení, proč byl jeho případ rozhodnut jinak. To je zvláště důležité ve sporech o náhradu škody nebo jiné újmy. Nejvyšší soud by měl být garantem jednotnosti a předvídatelnosti v rozhodování soudů v případech náhrady újmy. Ve sporném řízení o náhradě újmy proti sobě stojí škůdce a poškozený. Poškozený je v soudním řízení povinen tvrdit a dokazovat skutečnosti, které jsou nezbytné pro úspěch jeho nároku. Poškozený musí prokázat skutečnosti, které zakládají jeho nárok, navrhnout důkazy k jejich prokázání, a pokud je v daném případě vyžadováno, musí prokázat i zavinění škůdce. Škůdce v zásadě nemusí v řízení uvádět žádné skutečnosti a důkazní břemeno má, jen pokud prokazuje exkulpační důvody. Právo na náhradu újmy je promlčitelné. Poškozený musí právo na náhradu újmy uplatnit nejpozději do deseti let ode dne, kdy újma vznikla. Pokud byla škoda způsobena úmyslně, promlčecí lhůta činí patnáct let od vzniku újmy. Toto se však nevztahuje na případy újmy na svobodě, životě nebo zdraví.⁸²

3.1 Náhrada nemajetkové újmy

Škůdce je povinen nahradit poškozenému nejen majetkovou škodu, ale i nemajetkovou újmu, pokud její náhradu poškozený požaduje.⁸³ Pro vznik povinnosti nahradit nemajetkovou újmu je třeba, aby taková povinnost byla buď výslovně ujednána, nebo stanovena zvláštním zákonem. Zákon stanoví povinnost k náhradě nemajetkové újmy v těchto případech:

- *újmy na přirozených právech člověka,*

⁸² NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody. Právo pro každého* (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 43-45.

⁸³ Tamtéž, s. 49.

- *poškození věci ze svévole nebo škodolibosti,*
- *odůvodňují-li to zvláštní okolnosti,*
- *narušení dovolené,*
- *při narušení základních členských práv člena spolku.*⁸⁴

Zákonem se myslí nejen občanský zákoník, ale i jiný zákon. Občanský zákoník přímo nevymezuje, co jsou přirozená práva. Uvádí pouze, že jsou to práva, která má každý člověk od narození a která jsou odvozena z jeho lidské přirozenosti. Zákon také upravuje, jak mohou být tato práva uplatňována a jak jsou chráněna. Přirozená práva, která jsou spojena s lidskou osobností, nemohou být zcizena a jejich nositel se jich nemůže vzdát. Omezení těchto práv je možné pouze v mezích zákona, dobrých mravů a veřejného pořádku. Občanský zákoník stanovuje, že člověk má právo na ochranu své osobnosti, včetně jeho přirozených práv. Ochranu požívají především život a důstojnost jedince, jeho zdraví a právo na život v příznivém životním prostředí.⁸⁵

Mezi zvláštní okolnosti, které odůvodňují náhradu nemajetkové újmy, můžeme zařadit například porušení důležité právní povinnosti z hrubé nedbalosti či úmyslné způsobení újmy z touhy ničit, ublížit nebo z jiné, zvláště zavrženíhodné pohnutky.⁸⁶ Hrubá nedbalost je vymezena trestním zákoníkem. V § 16 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb. je uvedeno, že „*trestný čin je spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem*“. Dle judikatury můžeme tuto definici z trestního zákoníku za pomoci analogie aplikovat i na občanský zákoník. Hrubou nedbalostí tedy chápeme lehkomyšlné, zřejmě bezohledné chování škůdce vzhledem k plnění jeho povinností. Touha ničit je snaha škůdce úmyslně způsobit újmu, z čehož má následně potěšení. Pohnutka je vnitřní podnět, který škůdce přiměje ke způsobení újmy. Zvláště zavrženíhodná

⁸⁴ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody. Právo pro každého* (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 43.

⁸⁵ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 157.

⁸⁶ Tamtéž, s. 194.

pohnutka spočívá v jednání, které je v rozporu s morálními zásadami společnosti.⁸⁷

Škůdce je v souvislosti s nemajetkovou újmou povinen odčinit i duševní útrapy.⁸⁸ Duševní útrapy označují psychické utrpení, které poškozený pocítuje v důsledku jednání škůdce a které poškozenému komplikují jeho běžný soukromý a rodinný život.⁸⁹ Jejich náhrada se stanovuje podle délky trvání a rozsahu, jakým ovlivnily osobní a pracovní život poškozeného.⁹⁰

Nemajetkovou újmu lze nahradit zadostiučiněním neboli satisfakcí, které má poškozenému pomoci vyrovnat se s utrpěnou újmou. Zadostiučinění může mít formu peněžitou i nepeněžitou, prostřednictvím omluvy, která může být dokonce zveřejněna v médiích. Cílem je, aby byla poškozenému skutečně a dostatečně odčiněna újma, kterou utrpěl. Na rozdíl od škody, která se nahrazuje uvedením do původního stavu, se nemajetková újma nahrazuje přednostně peněžitým zadostiučiněním. Nepeněžité zadostiučinění se poskytuje pouze v případě, že je dostatečné vzhledem k utrpěné újmě. Způsob a výše zadostiučinění se určuje individuálně podle okolností každého případu.⁹¹ Je nutné vzít v úvahu mnoho faktorů, včetně typu a intenzity neoprávněného zásahu, k charakteru a rozsahu hodnoty, která byla zasažena, či k vlivu nemajetkové újmy na postavení poškozeného ve společnosti.⁹² Soud musí vzít v potaz například i to, zda byla újma způsobena lstí nebo výhružkou, diskriminací poškozeného z důvodu pohlaví, rasy či náboženství anebo zneužitím závislosti poškozeného na škůdci. Toto jsou zároveň některé okolnosti zvláštního zřetele hodné. V těchto

⁸⁷ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 194-196.

⁸⁸ Tamtéž, s. 158.

⁸⁹ JAKOUBEK, Michal. *Právní prostor: Odčinění tzv. dalších nemajetkových újem při ublížení na zdraví*. Online. 2021. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/ht-odcineni-tzv-dalsich-nemajetkovych-ujem-pri-ublizeni-na-zdravi>. [cit. 2024-02-10].

⁹⁰ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 158.

⁹¹ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOROVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 49.

⁹² Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27.3.2019, sp. zn. 25 Cdo 4685/2018.

specifických situacích musí být zadostiučinění přiměřeně zvýšeno.⁹³ Lstí je dle judikatury situace, kdy osoba předstírá něco, co neexistuje či zastírá něco, co existuje.⁹⁴ Výhružku potom chápeme jako psychické donucení vyvolávající v jedinci důvodnou bázeň, kdy musí být vynucováno něco protiprávního.⁹⁵

Rozhodnutí o výši náhrady nemajetkové újmy je pouze na soudci, přičemž výkonná ani zákonodárná moc nemají nařizovat soudům, jak mají rozhodovat jednotlivé případy.⁹⁶

Náhrada nemajetkové újmy je možná i pro další osoby, které nebyly přímo poškozeny, ale utrpěly újmu, která je pro ně tak závažná, že ji lze považovat za osobní neštěstí. Pokud škůdce způsobí újmu protiprávním činem, jehož okolnosti jsou zvláště závažné, jako například úmyslné způsobení újmy z touhy ničit či ublížit, nahradí nemajetkovou újmu všem osobám, které důvodně pocítují újmu jako osobní neštěstí, jež není možné odčinit jiným způsobem.⁹⁷ Jedná se o takzvané sekundární oběti, nejčastěji jsou to blízké osoby poškozeného, například rodinní příslušníci.⁹⁸

3.2 Náhrada majetkové újmy

Majetková újma se nahrazuje uvedením do původního stavu nebo náhradou v penězích dle obvyklé tržní ceny. Preferováno je uvedení do původního stavu. Pokud to však není možné, nebo pokud si to poškozený přeje, je škoda nahrazena v penězích. Nahrazuje se skutečná škoda i ušlý zisk. Pokud skutečná škoda zahrnuje dluh, má poškozený právo na to, aby ho škůdce dluhu zprostil nebo mu poskytl náhradu.⁹⁹

⁹³ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody. Právo pro každého* (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 49.

⁹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31.10.2001, sp. zn. 26 Cdo 2310/2000.

⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 08.12.2010, sp. zn. 31 Cdo 3620/2010.

⁹⁶ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2, s.1046.

⁹⁷ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody. Právo pro každého* (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 52.

⁹⁸ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 196.

⁹⁹ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody. Právo pro každého* (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 45.

Majetková újma neboli škoda je zničení, poškození, ztráta či znehodnocení majetku, které vede ke snížení hodnoty majetku poškozeného. Škoda může také spočívat v nákladech, které poškozený musel vynaložit v důsledku škodné události, nebo v marně vynaložených nákladech, které by poškozený musel vynaložit i bez škodné události, ale v důsledku ní nemohl určitě majetkové právo užívat. Škoda může vzniknout i v situaci, kdy v důsledku škodné události dojde k zániku majetkových práv, které poškozenému náležely, ale nemohl je využít. Jedná se o škodu skutečnou. Škoda může spočívat i v tom, že poškozený přišel o příležitost získat příjem, který by získal, kdyby škodná událost nenastala, jde tedy o ušlý zisk. Určit přesnou výši ušlého zisku může být značně obtížné, protože je třeba prokázat, o jaký zisk poškozený v důsledku škodné události přišel. Základem pro stanovení výše ušlého zisku je znalecký posudek. Pokud nelze výši ušlého zisku přesně určit, učiní tak soud podle svého uvážení. Pokud výši ušlého zisku nelze určit vůbec, učiní tak opět soud dle vlastní úvahy. Rozhodnutí NS ČR, sp. zn. 32 Cdo 1669/2012 z 2.10.2012 v těchto případech upřesňuje postup soudu při určování výše náhrady ušlého zisku. Soud musí náležitě zhodnotit všechny okolnosti případu tak, aby bylo jeho rozhodnutí přezkoumatelné.

Občanský zákoník umožňuje stranám ve smlouvě upravit si podmínky rozsahu náhrady škody. Toto ujednání však může být omezeno v případě, že by znevýhodňovalo slabší stranu. V těchto případech se nepřihlíží k ujednání, které by předem vylučovalo nebo omezovalo právo slabší strany na náhradu jakékoli újmy. Smluvní ujednání, které by znemožňovalo nebo omezovalo právo na náhradu újmy způsobené člověku na jeho přirozených právech nebo způsobené úmyslně nebo z hrubé nedbalosti, je neplatné. Pokud je ujednána smluvní pokuta, věřitel má nárok pouze na zaplacení smluvní pokuty a nemůže požadovat náhradu škody, která smluvní pokutu převyšuje.¹⁰⁰

V případě sporu o náhradu škody je na poškozeném, aby prokázal vznik a výši škody. Při stanovení výše náhrady škody na věci se vychází z toho, jaká je běžná cena podobné věci v době, kdy byla věc poškozena. Bere se v úvahu, co musí

¹⁰⁰ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 141-144.

poškozený vynaložit na obnovu nebo nahrazení funkce věci. Náhrada škody by měla umožnit obnovu věci nebo nahradit její původní funkci, z čehož plyne, že náhrada škody za účelem obnovení předešlého stavu často bude vyšší než běžná cena věci v době poškození.

Roli v rozsahu náhrady škody má i prevenční a zakročovací povinnost. Pokud osoba jednu z těchto povinností nesplní, škůdce škodu vzniklou nesplněním jedné z těchto povinností nahradit nemusí. Škůdce má však povinnost nahradit náklady vzniklé druhé straně při plnění těchto povinností.¹⁰¹

3.2.1 Snížení náhrady

Soud může v případě náhrady škody snížit její výši z důvodů zvláštního zřetele vhodných. Přitom zohlední okolnosti, jako je například způsob vzniku škody nebo osobní a majetkové poměry škůdce i poškozeného. Toto snížení se však nevztahuje na škodu způsobenou porušením odborné péče ze strany příslušníka určitého stavu či povolání.¹⁰²

3.3 Náhrada újmy způsobené trestným činem

Poškozený, kterému byla způsobena majetková nebo nemajetková újma trestným činem, může svůj nárok uplatnit i v trestním řízení proti pachateli tohoto trestného činu. Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád) v § 43 odst. 1 uvádí, že poškozený je „*ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil*“. Trestní řád umožňuje poškozenému podat v adhezním řízení návrh na náhradu škody nebo nemajetkové újmy. Pokud soud tento návrh schválí, může v odsuzujícím rozsudku uložit pachateli trestného činu povinnost nahradit poškozenému způsobenou újmu.¹⁰³

¹⁰¹ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 151-152.

¹⁰² ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2, s.1042.

¹⁰³ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 45.

4 NÁHRADA ÚJMY PŘI UBLÍŽENÍ NA ZDRAVÍ ČI USMRCENÍ

Ublížení na zdraví a usmrcení řadíme mezi újmy na přirozených právech člověka.¹⁰⁴ Ublížení na zdraví a usmrcení představují nejzávažnější porušení fyzické a psychické integrity člověka. Z tohoto důvodu jsou v soukromém právu považovány za nejzávažnější formy nemajetkové újmy.¹⁰⁵

V případě újmy na zdraví či na životě náleží poškozenému a v určitých případech i dalším osobám taxativně vymezená práva, přičemž dochází ke spojení nároků majetkové i nemajetkové povahy. Právní úprava újmy na zdraví a na životě obsahuje dvě části, a to majetkovou, která zahrnuje finanční újmy, které poškozenému vznikly v důsledku ublížení na zdraví, a nemajetkovou, jejíž cílem je zmírnit nebo odčinit morální, tedy nemajetkovou újmu, kterou utrpěl poškozený nebo jeho blízcí.¹⁰⁶

Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník v § 2958 uvádí, že pokud dojde k ublížení na zdraví, újma se nahrazuje v penězích, především za prožitou bolest, a také za ztížení společenského uplatnění, pokud ublížení na zdraví vede k překážce pro lepší budoucnost poškozeného. Pokud takto nelze kompenzace za ublížení na zdraví určit, stanovuje peněžitou satisfakci soud na základě vlastního volného uvážení dle zásad slušnosti. V případě, že dojde dle § 2959 k usmrcení nebo ke zvlášť vážnému zranění, zákon uvádí blízké osoby, jako například rodič, manžel či dítě, kterým náleží peněžitá náhrada za jejich duševní útrapy. Nelze-li výši finanční náhrady určit, soud ji opět stanoví na základě vlastního uvážení dle zásad slušnosti.

¹⁰⁴ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 163.

¹⁰⁵ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 52.

¹⁰⁶ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 164.

Zásady slušnosti jsou tedy při sporných případech rozhodující. Hlavní myšlenka náhrady újmy na zdraví je spojena s principem úplného vyrovnání prožité bolesti. Slušnost zahrnuje zejména požadavek na slušné zacházení s obětí a toleranci jejího utrpení.¹⁰⁷

Kromě bolestného a ztížení společenského uplatnění je škůdce v případě ublížení na zdraví povinen hradit i další náklady, které zahrnují náklady na péči o zdraví, osobu a domácnost poškozeného, a to osobě, která tyto náklady vynaložila.¹⁰⁸

4.1 Bolestné

Nemajetkové újmy jsou v zásadě nevratné a jejich účelem není navrátit poškozeného do původního stavu, ale poskytnout náhradní plnění, která mají zmírnit utrpení.¹⁰⁹ Poškozenému náleží jakož to peněžité plnění bolestné, které slouží jako zadostiučinění za závažnou nemajetkovou újmu způsobenou narušením tělesné nebo duševní integrity člověka. Tato újma se projevuje v podobě bolesti, tedy útrapy, strádání nebo trýzně, ať už fyzického nebo psychického charakteru, zahrnuje tudíž jak bolest způsobenou samotným poškozením zdraví, tak i bolest spojenou s léčbou.

Výše náhrady za újmu na zdraví se v jednotlivých případech liší a je stanovována soudy individuálně s ohledem na specifické okolnosti daného případu, přičemž přiznaná náhrada by měla převyšovat utrpěnou újmu.¹¹⁰ Při určování výše náhrady újmy mohou soudy vycházet z Metodiky odškodňování újem na zdraví, kterou vypracoval Nejvyšší soud, a podílela se na ní řada soudců, advokátů, lékařů či akademiků. Tato metodika však pro soudy není závazná. Při určování výše náhrady se mimo jiné přihlíží i k výši průměrné mzdy, lékař také může částku zvýšit v případě komplikací dle jejich závažnosti. Výše újmy se může odvíjet i od věku

¹⁰⁷ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl. 2. aktualizované vydání*. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 265.

¹⁰⁸ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2, s.1043.

¹⁰⁹ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl. 2. aktualizované vydání*. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 264.

¹¹⁰ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 165.

poškozeného.¹¹¹ Metodika se opírá o podrobný seznam nejrůznějších typů poškození zdraví, kterým je přiřazeno bodové ohodnocení. Toto hodnocení vychází z objektivního lékařského posouzení bolestivosti daného typu poškození. Takový přístup zajišťuje, že v případě stejných či podobných případů újmy na zdraví bude postupováno obdobným způsobem.¹¹² Při určení výše přiměřeného zadostiučinění se přihlédne i k okolnostem stojícím na straně škůdce. Soud bere v potaz například to, zda škůdce jednal úmyslně, použil lsti, zneužil něčí závislosti, nebo zda měl poškozený důvodnou obavu o svůj život či z vážného poškození zdraví.¹¹³ Náhrada za bolest má dle Metodiky odškodňování újem na zdraví kromě kompenzace samotné bolesti zahrnovat i odškodnění za další obtíže, jako je nepohodlí, stres a další komplikace spojené s újmou na zdraví. Toto odškodnění se týká těch obtíží, které bolest doprovázejí. Další obtíže, které jsou nad rámec běžných komplikací léčby a které představují pro poškozeného neúměrnou zátěž, se posuzují jako další nemajetková újma. Vzhledem k rozmanitosti těchto případů není možné předem stanovit vodítko pro určení výše odškodnění.¹¹⁴

4.2 Ztížení společenského uplatnění

Občanský zákoník umožňuje náhradu za jakýkoli typ nemajetkové újmy, která je následkem újmy na zdraví a omezuje poškozeného v jeho společenském uplatnění. Náhrada za ztížení společenského uplatnění se poskytuje v případě, že poškozenému vznikne překážka lepší budoucnosti. Není zde žádné konkrétní pravidlo pro určení její výše, soud ji tedy stanovuje dle zásad slušnosti. Na rozdíl od bolestného, které kompenzuje vytrpěnou bolest, se náhrada za ztížení společenského uplatnění zaměřuje na širší spektrum újem v různých oblastech

¹¹¹ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl. 2. aktualizované vydání*. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 263-264.

¹¹² ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 169-170.

¹¹³ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 55.

¹¹⁴ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 169.

života. Tyto újmy vznikají v důsledku újmy na zdraví a omezují poškozeného v uplatnění v životě a společnosti. Primárním cílem odčinění při ztížení společenského uplatnění je kompenzace veškerých trvalých negativních následků újmy na zdraví, které prokazatelně zhoršují život poškozeného v osobní i profesní rovině, například při výkonu povolání a přípravě na něj či uplatnění v oblasti rodinné, sportovní nebo politické, s přihlédnutím na věk poškozeného v době vzniku újmy. Systém posouzení ztížení společenského uplatnění se zaměřuje na komplexní posouzení dopadu trvalých zdravotních následků na život poškozeného a jeho uplatnění. Standardní lékařské posouzení újmy doplňuje i rozsah postižení přiřazený k zdravotní újmě, ve srovnání s obvyklým poškozením, přičemž se berou v úvahu všechny aspekty života, které mohou být zdravotními následky ovlivněny. Při stanovování náhrady za ztížení společenského uplatnění se berou v úvahu pouze ty následky, které přímo souvisejí s danou újmou na zdraví. Předchozí zdravotní potíže, které nesouvisejí s újmou na zdraví, a které již komplikovaly společenské uplatnění poškozeného, nemohou být zohledněny. Při posuzování ztížení společenského uplatnění se zohledňuje i věk poškozeného, zejména z hlediska, kdy zpravidla jedinec dosahuje vrcholu sil a intenzity společenského uplatnění. Přihlíží se také k intenzitě společenského zapojení poškozeného před vznikem újmy. Výše náhrady by měla být v poměru k závažnosti utrpěné újmy. Při posuzování proporcionality je nutné zohlednit všechny relevantní okolnosti. Soudy mají v tomto ohledu prostor pro úvahu a mohou přiznat i vyšší částky, pokud k tomu existují objektivní a rozumné důvody.¹¹⁵

4.3 Duševní útrapy

Zákon dovoluje nahrazovat i další nemajetkové újmy, jako jsou duševní útrapy. Duševní útrapy mohou zahrnovat čekání na pomoc pro zraněného, úzkost během léčení, šok ze zranění, dlouhodobou hospitalizaci nebo potrat. Jejich kvalifikace musí být založena na objektivních, přezkoumatelných skutečnostech pomocí posudků neurologa, psychologa či psychiatra. Současná úprava bere v potaz

¹¹⁵ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 171-175.

i takzvané sekundární oběti, jimž újma nevznikla přímo, ale je odvozena od újmy druhých.¹¹⁶ V případě usmrcení nebo zvláště závažného ublížení na zdraví má nárok na odčinění duševních útrap formou peněžité náhrady i manžel, dítě nebo jiná osoba blízká poškozeného.¹¹⁷ Nejvyšší soud udává, že při určení výše náhrady za duševní útrapy způsobené smrtí blízké osoby je nutné vzít v úvahu okolnosti na straně pozůstalého i škůdce. U pozůstalého se zohledňuje hloubka jeho vztahu se zemřelým, jejich věk, případná závislost pozůstalého na zemřelém a případně jiné formy satisfakce, jako například omluva či správní postih škůdce. Tyto satisfakce obvykle samy o sobě nestačí, ale jejich poskytnutí může vést ke snížení peněžité náhrady. Dále se bere v potaz, zda byl pozůstalý přímým svědkem škodní události, zda byl s jejími následky bezprostředně konfrontován a jak se o nich dozvěděl. Mezi okolnosti na straně škůdce patří jeho postoj ke škodní události, dopad události na jeho psychiku, forma a míra zavinění a v omezené míře i jeho majetkové poměry. Majetkové poměry se berou v úvahu pouze z toho důvodu, aby výše náhrady pro škůdce nepředstavovala existenční hrozbu.¹¹⁸

4.4 Náklady spojené s péčí o zdraví

Právní úprava umožňuje náhradu nákladů spojených s léčbou poškozeného. Podmínkou náhrady je účelnost těchto nákladů. Zohledňuje se, zda byly léčebné postupy vhodné a potřebné s ohledem na terapeutický efekt a celkové zlepšení fyzického a psychického stavu poškozeného. Klíčové je kritérium vhodnosti a potřebnosti daných výdajů, nikoliv skutečné zlepšení stavu poškozeného. Kromě přímých léčebných výloh, zahrnujících ceny léků a zákroků, se hradí i další náklady spjaté s léčbou. Patří mezi ně například výdaje na rehabilitace, ortopedické pomůcky či náklady na cestu do zdravotnických zařízení pro blízké osoby. Účelnost těchto výdajů je nutné hodnotit s ohledem na to, zda dané náklady měly pozitivní dopad na psychický stav poškozeného a tím urychlily jeho celkový

¹¹⁶ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl. 2. aktualizované vydání*. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 264-265.

¹¹⁷ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 56.

¹¹⁸ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona: praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 168.

proces léčby. Při určení výše náhrady nákladů je nezbytné odlišit náklady, které hradí zdravotní pojišťovna přímo zdravotnickým zařízením. Zdravotnické zařízení obdrží úhradu za péči od zdravotní pojišťovny jejího pojištěnce. Pojištěnec hradí pouze specifické úkony, které nejsou plně hrazeny pojišťovnou. Náklady spojené s léčením tedy zahrnují pouze položky, které nespádají do kategorie hrazené pojišťovnou. Nárok na náhradu nákladů spojených s péčí o zdraví má ten, kdo je skutečně vynaložil, ať už je to poškozený, jeho rodina nebo i cizí osoba. Nárok na náhradu existuje i v případě, že poškozený v důsledku újmy na zdraví zemře. Občanský zákoník umožňuje nahradit i náklady na péči o osobu poškozeného a jeho domácnost. Tyto náklady nejsou přímo vynaloženy na zlepšení zdravotního stavu poškozeného, ale vznikají až sekundárně v důsledku péče o nesoběstačnou osobu. Náhrada opět náleží tomu, kdo náklady skutečně vynaložil. Vzhledem k zákonem předpokládané dlouhodobosti péče má tato osoba nárok požadovat po škůdci přiměřenou zálohu.¹¹⁹

4.5 Náklady pohřbu

Při usmrcení má škůdce povinnost nahradit i přiměřené náklady spojené s pohřbem, a to osobě, která je vynaložila.¹²⁰ Náhrada těchto nákladů slouží ke kompenzaci majetkové újmy, ale nejedná se přitom o plnou kompenzaci všech vynaložených výdajů. Výše náhrady se řídí principem proporcionality stanoveným zákonem. Tento princip zohledňuje, že některé výdaje s pohřbem spojené nejsou jednorázové, například hrobové místo. Dle judikatury patří dále mezi náklady spojené s pohřbem kupříkladu náklady účtované pohřebním ústavem, hřbitovní poplatky či výdaje na převoz zemřelého z místa úmrtí do místa jeho bydliště. Škůdce hradí náklady na pohřeb pouze v té výši, která není pokryta jednorázovým příspěvkem sociální státní podpory, tedy pohřebním.¹²¹

¹¹⁹ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 175-177.

¹²⁰ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 56.

¹²¹ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 177-178.

4.6 Peněžité dávky

Občanský zákoník stanovuje, že pokud dojde k ublížení na zdraví, má poškozený nárok na peněžité dávky. Mezi tyto peněžité dávky patří náhrada za ztrátu na výdělku, peněžitý důchod, náhrada za ztrátu na důchodu, výživa pozůstalých a odbytné.¹²²

4.6.1 Náhrada za ztrátu na výdělku

Ztráta na výdělku představuje jeden z typických nároků, které se uplatňují v případě poškození zdraví. Jedná se o majetkovou újmu, která se dělí na ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti a ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti.¹²³ V případě náhrady za ztrátu na výdělku má poškozený nárok na peněžitý důchod, který se rovná rozdílu mezi jeho průměrným výdělkem před poškozením a výší částky, kterou poškozený obdržel jako náhradu za nemoc či úraz dle jiného právního předpisu. Existuje zvláštní úprava pro studenty a žáky. Náhrada za ztrátu výdělku jim náleží od toho dne, kdy měli skončit povinnou školní docházku, studium nebo přípravu na povolání.¹²⁴

Výdělek nesouvisí pouze s klasickým zaměstnáním. Zahrnuje i odměny z pracovních dohod mimo pracovní poměr a příjmy z vlastního podnikání. Ztráta na výdělku nastává, když je pracovní schopnost poškozeného v důsledku škodní události snížena, omezena, nebo zcela zanikne. Náhrada za ztrátu na výdělku má za cíl poskytnout poškozenému adekvátní kompenzaci za to, že kvůli svému zdravotnímu stavu nemůže dosahovat takového výdělku, jakého dosahoval před vznikem újmy na zdraví. Nárok na náhradu za ztrátu na výdělku existuje i po skončení pracovního poměru, pokud byl tento poměr ukončen v důsledku újmy na zdraví. Zároveň je nutný předpoklad, že nebýt újmy na zdraví, poškozený by v práci i nadále pokračoval. Náhrada za ztrátu na výdělku má za cíl kompenzovat poškozenému ztrátu příjmu v období od utrpění újmy na zdraví až do obnovení jeho výdělečné činnosti či do doby, kdy dojde ke stabilizaci

¹²² NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 57.

¹²³ ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, HRÁDEK, VOJTEK a HAJN. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-630-3, s. 1125.

¹²⁴ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 57.

zdravotního stavu, z něž je patrné, že plné obnovení výdělečné činnosti již není možné.

U studentů a žáků, kteří zatím nejsou výděleční platí, že je možné tuto náhradu nárokovat, i když ztráta na výdělku nastane až v budoucnu. Studenti a žáci mají nárok na náhradu za ztrátu výdělku po dobu prodloužení povinné školní docházky, studia nebo přípravy na povolání, vlivem újmy na zdraví, která jim brání zapojit se do výdělečné činnosti.¹²⁵

4.6.1.1 Náhrada za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti

Náhrada za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti slouží ke kompenzaci sníženého příjmu poškozeného v důsledku újmy na zdraví. Nárok na ni vzniká, pokud dojde k uznání pracovní neschopnosti a reálnému snížení výdělku poškozeného. Pokud by poškozený i během pracovní neschopnosti pobíral svůj běžný plat v nezměněné výši, na náhradu nemá nárok. Judikatura udává, že ke vzniku tohoto nároku je nutné faktické snížení výdělku, nikoli pouze snížení výdělečné schopnosti.¹²⁶

4.6.1.2 Náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě

Náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě je samostatný nárok, který náleží poškozenému, pokud po ukončení pracovní neschopnosti nedosahuje výdělku, kterého dosahoval před újmou na zdraví. Po skončení pracovní neschopnosti nebo v případě invalidity má škůdce povinnost nahradit poškozenému ztrátu formou peněžitého důchodu. Jeho výše se určí podle rozdílu mezi výdělkem poškozeného před způsobením újmy a výdělkem po skončení pracovní neschopnosti, přičemž se započítá i případný invalidní důchod, který poškozený pobírá. Do výše peněžitého důchodu se dále promítají i okolnosti zvláštního zřetele. Tyto okolnosti zahrnují například případ, kdy se v důsledku ublížení na zdraví poškozenému dlouhodobě zvýší potřeby, nebo situace, kdy poškozený po skončení pracovní neschopnosti dosahuje

¹²⁵ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 178-180.

¹²⁶ Tamtéž, s. 180.

výdělku s větším úsilím či zvýšenou námahou, než tomu bylo před vznikem újmy.¹²⁷ Nárok vzniká pouze v případě, že zhoršení zdravotního stavu prokazatelně vedlo ke snížení výdělku poškozeného. I když poškozený v době, kdy vznikla újma, nebyl v pracovním poměru, může mu být přiznána náhrada za ztrátu na výdělku. Poškozený však musí prokázat, že nebýt újmy na zdraví, výdělku nebo příjmu z podnikání by dosahoval.

Škúdce nenesou odpovědnost za okolnosti, které jsou objektivní povahy a nesouvisí přímo se způsobenou újmou na zdraví, například v případě onemocnění poškozeného, které nevzniklo důsledkem újmy na zdraví a brání mu ve výkonu výdělečné činnosti. Škúdce dále nenesou odpovědnost za ztrátu na výdělku poškozeného, pokud po skončení pracovní neschopnosti nemůže poškozený najít práci kvůli nedostatku pracovních příležitostí na trhu práce.

Při stanovení výše peněžitého důchodu musí soud zohlednit individuální okolnosti případu a také zvyšování výdělků v oboru a pravděpodobný růst výdělku poškozeného.¹²⁸

4.6.2 Náhrada za ztrátu na důchodu

Náhrada za ztrátu na důchodu je samostatný nárok, který náleží poškozenému v případě vzniku újmy na zdraví. Má za cíl kompenzovat pouze snížení výdělku poškozeného, které vzniklo v přímé souvislosti s újmou na zdraví. Poškozený má nárok na náhradu za ztrátu na důchodu, jejíž výše se rovná rozdílu mezi důchodem, na který měl poškozený nárok, pokud by byla do jeho výpočtu zahrnuta náhrada za ztrátu výdělku po ukončení pracovní neschopnosti, kterou dostával v období rozhodném pro výpočet důchodu.¹²⁹

4.6.3 Náhrada za bezplatně konané práce

Náhrada za bezplatně konané práce doplňuje náhradu za ztrátu na výdělku a na důchodu. Tato náhrada vychází z principu, že by bylo nespravedlivé

¹²⁷ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 57.

¹²⁸ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 180-183.

¹²⁹ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 57.

ponechat bez odškodnění toho, komu poškozený bezplatně pomáhal v jeho domácnosti nebo firmě, například formou sousedské výpomoci. Škůdce v tomto případě musí nahradit peněžitým důchodem jiné osobě to, o co bez této pomoci přišla. Výše náhrady se obvykle odvíjí od nákladů, které musí osoba vynaložit na zajištění prací nebo činností, které poškozený dříve vykonával bezplatně.¹³⁰

4.6.4 Výživa pozůstalých

Pokud dojde k usmrcení poškozeného, jeho pozůstalí mají nárok na zvláštní peněžitě dávky. Tyto dávky jsou poskytovány formou peněžitého důchodu a náleží pozůstalým, kterým poškozený ke dni smrti poskytoval či byl povinen poskytovat výživu. Výše dávky se počítá jako rozdíl mezi důchodovým zabezpečením, poskytovaným ze stejného důvodu, a výživou, kterou by jim zemřelý poškozený pravděpodobně poskytoval, kdyby k jeho smrti nedošlo. Soud může na základě důvodu slušnosti tyto peněžitě dávky přiznat i osobě, které poškozený poskytoval výživu, aniž by k tomu byl dle zákona povinen. Výše náhrady se určí dle průměrného výdělku zemřelého poškozeného. Celková výše náhrady nesmí převýšit částku, která by poškozenému náležela jako náhrada za ztrátu na výdělku nebo na důchodu. U náhrady pro pozůstalé se zohlední také předpokládaná délka života zemřelého, pokud by nedošlo k poškození zdraví, v případě jiných osob se zohlední doba, po kterou by zemřelý pravděpodobně poskytoval těmto osobám výživu.¹³¹

Pojmem pozůstalý se dle judikatury v tomto smyslu rozumí jakákoli osoba, která po zemřelém zůstala. Pozůstalé není možné zaměňovat s osobami, které mají dědit, ať už na základě zákona nebo závěti. Okruh pozůstalých se zjišťuje individuálně pro každý případ a závisí na skutečnosti, v jakém rozsahu zemřelý dané osobě výživu poskytoval. Pro nárok na výživu je klíčové, zda zemřelý poskytoval výživu pozůstalému pravidelně. Důvod, proč výživu poskytoval, není rozhodující.

¹³⁰ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 184.

¹³¹ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 57-58.

Kromě vymezení pojmu pozůstalí je důležité také definovat pojem výživa. Judikatura interpretuje tento pojem na základě institutu výživného z rodinného práva. Výživa je zde chápána široce a zahrnuje vše, co oprávněný potřebuje k úhradě svých osobních potřeb. Zohledňuje se především věk oprávněného, jeho zdravotní stav či společenské uplatnění.¹³² Dle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 24.04.2003, sp. zn. 25 Cdo 1409/2001, pozůstalí nemají nárok na náhradu majetkové újmy za ztrátu hypotetické budoucí výživy, pomoci v zaměstnání nebo domácnosti a osobní péče, kterou by jim poškozený mohl poskytovat.

4.6.5 Odbytné

Místo peněžitého důchodu může poškozený požádat o odbytné. Odbytné je finanční částka, která je poškozenému, na rozdíl od peněžitého důchodu, vyplacena jednorázově.¹³³ Existují dva hlavní předpoklady pro přiznání odbytného. Poškozený musí o odbytné sám požádat a musí pro to mít relevantní důvod, který posoudí soud v každém případě individuálně. Odbytné má výhody pro obě strany. Poškozenému je najednou vyplacena vysoká finanční částka a škůdce definitivně vypořádá nárok poškozeného.¹³⁴

¹³² ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 184-186.

¹³³ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 58.

¹³⁴ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 188.

5 ZVLÁŠTNÍ PŘÍPADY POVINNOSTI K NÁHRADĚ ŠKODY

Občanský zákoník upravuje zvláštní případy povinnosti k náhradě škody, které jsou v této kapitole rozebrány. Podle těchto zvláštních ustanovení se postupuje, pokud není možné na případ vztáhnout některé z obecných ustanovení. I když se tato ustanovení zaměřují na náhradu škody, tedy majetkové újmy, přiměřeně se použijí i pro nemajetkovou újmu.¹³⁵

5.1 Škoda způsobená tím, kdo nemůže posoudit následky svého jednání

Do skupiny osob, které nemohou posoudit následky svého jednání, patří nezletilí, kteří nenabývali plné svéprávnosti, a také jedinci s duševními poruchami, u nichž dovršení zletilosti není rozhodující. Nezletilí, kteří nenabývali plnou svéprávnost, a duševně nemocné osoby dle občanského zákoníku nahradí škodu, pokud byli schopni ovládat své jednání a posoudit jeho následky. Pokud však schopnost ovládat a posoudit své jednání chybí, povinnost nahradit škodu je zde jen v případě, je-li to spravedlivé s ohledem na majetkové poměry škůdce a poškozeného.¹³⁶

Nezletilý je osoba, která nedovršila osmnáctého roku věku. Svéprávnou rozumíme osobu, která je způsobilá právně jednat. Plná svéprávnost je obvykle spojena s plnoletostí, tedy dovršením 18 let. U plnoletých osob se zkoumá pouze, zda jejich svéprávnost není omezena duševní poruchou. Existují ale i výjimky, kdy může osoba nabýt plnou svéprávnost dříve, a to přiznáním svéprávnosti a uzavřením manželství. Návrh na přiznání svéprávnosti může podat nezletilý, který dovršil 16 let, se souhlasem zákonného zástupce, nebo zákonný zástupce se souhlasem nezletilého. K nabytí svéprávnosti uzavřením manželství musí snoubenec dovršit alespoň 16 let a musí pro to být důležité důvody. Ustanovení o škodě způsobené tím, kdo nemůže posoudit následky svého jednání se nevztahuje na případy,

¹³⁵ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 59-60.

¹³⁶ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl*. 2. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 222-224.

kdy osoba nabyla plné svéprávnosti před dosažením zletilosti, a odpovídá tedy podle obecných ustanovení.

Jedinci, kteří nemohou posoudit či ovládat své jednání, jsou obvykle pod dohledem. U nezletilých tento dohled zpravidla vykonávají rodiče nebo školy. U osob s duševní poruchou je to většinou opatrovník. Pokud nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, nebo duševně nemocný způsobí škodu, za kterou může být odpovědný, protože dokáže ovládat své jednání a posoudit jeho následky, zákon stanovuje společnou odpovědnost osoby, která má povinnost dohledu nad touto osobou. Pokud ale nesplňuje podmínky pro povinnost k náhradě škody, přechází tato povinnost na osobu, která dohled zanedbala. V těchto případech je třeba kvalitu dohledu náležitě posoudit. Dle judikatury náležitý dohled krom přímého zabránění jednání, které by vedlo ke vzniku škody, zahrnuje i řádnou výchovu a odstranění vlivů, které by potenciálně mohly vést k závadnému jednání. Jestliže však nelze prokázat, že dohled byl zanedbán, osoba vykonávající dohled není povinna škodu nahradit.¹³⁷

Občanský zákoník bere v úvahu i situace, při kterých se osoba například vlivem intoxikace sama dostane do situace, kdy není schopna ovládat a posoudit své jednání. V těchto situacích škůdce plně odpovídá za způsobenou škodu, pokud je zde zavinění ve vztahu k přivedení se do tohoto stavu, přičemž postačí zavinění z nedbalosti. Spolu s ním jsou také odpovědní ti, kteří ho do tohoto stavu svou vinou dostali, jako například obsluha v restauraci, která zjevně podnapilé osobě dále podávala alkohol.¹³⁸

5.2 Škoda způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi

Kdo se vědomě ujme osoby s nebezpečnými vlastnostmi, odpovídá společně a nerozdílně s ní za škodu, kterou způsobí. Občanský zákoník nedefinuje samotný pojem "osoba s nebezpečnými vlastnostmi". Pod ujmutím můžeme rozumět dobrovolné poskytnutí útulku či svěřením činnosti v domácnosti, provozovně nebo obdobném místě jinou, ať už právnickou či fyzickou osobou. Pokud dojde

¹³⁷ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 60-63.

¹³⁸ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl*. 2. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 225.

ke způsobení škody třetí osobě v domácnosti, provozovně, na jiném obdobném místě nebo při svěřené činnosti, odpovídá za ni společně a nerozdílně s nebezpečnou osobou i osoba, která se jí dobrovolně ujala. Důležité je, že škoda musí souviset s nebezpečností dané osoby. Ten, kdo se jí ujal, musí také o jejích nebezpečných vlastnostech vědět.¹³⁹

Osobou s nebezpečnými vlastnostmi rozumíme zpravidla osobu nemocnou, přičemž může jít například o duševní či infekční nemoc, nebo osobu, která se v minulosti opakovaně dopustila trestného činu či přestupku.¹⁴⁰ Nebezpečné vlastnosti musí u dané osoby dosahovat jisté intenzity. To znamená, že musí představovat zvýšený zdroj nebezpečí. Posouzení nebezpečných vlastností je v jednotlivých případech na soudu.¹⁴¹

5.3 Škoda z provozní činnosti

Povinnost nahradit škodu z provozní činnosti má ten, kdo provozuje závod nebo jiné zařízení, které slouží k výdělečné činnosti. *“Obchodním závodem rozumíme organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti.”*¹⁴² S provozem podniku je spojena celá řada povinností, mezi které patří i zvýšená odpovědnost za škody, které vzniknou při provozu podniku nebo jiného zařízení určeného k výdělečné činnosti. Povinnost k náhradě se týká těch škod, které byly způsobeny přímo provozní činností, použitím věci během této činnosti nebo vlivem této činnosti na okolí, nejde však o taxativní výčet. Musí zde tedy být kauzální nexus mezi škodou a provozní činností, věcí použitou při této činnosti anebo vlivem činnosti na okolí.¹⁴³

¹³⁹ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 64-66.

¹⁴⁰ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 66.

¹⁴¹ VESELÝ, Tomáš. *Náhrada škody způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2019. ISBN 978-80-261-0820-7, s. 38-39.

¹⁴² TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl*. 2. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 228.

¹⁴³ Tamtéž, s. 226-228.

Nezáleží, zda škodu způsobil provozovatel, zaměstnanci nebo jiné pověřené osoby.¹⁴⁴

Je předpokládáno, že součástí závodu je vše, co je obvykle používáno pro jeho provoz. Při průmyslových aktivitách se používají různé stroje, nástroje a technologické postupy, které nejsou vždy zcela kontrolovatelné a ovladatelné. Provozní činnost je spojena s předmětem podnikatelské činnosti a vykonává ji právnická či fyzická osoba v provozovně za účelem zisku. Činnost musí být vykonávána soustavně, nikoli nahodile. Použití termínu jiné zařízení umožňuje rozšířit povinnost nahradit škodu i na jiné než provozní činnosti, jako je například poskytování služeb, které mohou mít nežádoucí účinky.¹⁴⁵

Odpovědnost provozovatele závodu nebo jiného zařízení sloužícího k podnikání za škodu způsobenou provozem závodu je objektivní. Provozovatel má povinnost k náhradě škody bez ohledu na zavinění.¹⁴⁶ Provozovatel má však možnost liberace, pokud prokáže, že vynaložil úsilí, které lze rozumně požadovat, aby škodě zabránil.¹⁴⁷ Provozovatel se může zprostit povinnosti k náhradě škody i v případě, že byla škoda způsobena jednáním poškozeného či neodvratitelnou událostí, která neměla původ v provozu. Prokázat liberační důvody musí provozovatel.¹⁴⁸

5.4 Škoda způsobená provozem zvláště nebezpečným

Podmínky povinnosti k náhradě škody jsou zde podobné jako u škody z provozní činnosti, ale chybí podmínka výtěžnosti. Provoz musí být zvláště nebezpečný, což znamená, že nelze zcela vyloučit možnost vzniku škody, i když je k jejímu

¹⁴⁴ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 68.

¹⁴⁵ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl. 2. aktualizované vydání*. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 228.

¹⁴⁶ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 68.

¹⁴⁷ ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, HRÁDEK, VOJTEK a HAJN. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-630-3, s. 1007.

¹⁴⁸ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 68-69.

zabránění vynaloženo náležité úsilí. Provoz zvlášť nebezpečný je zpravidla takový provoz, který je provozovaný továrním způsobem nebo se v něm využívají nebezpečné látky. Příkladem takového provozu může být například jaderná elektrárna.¹⁴⁹ Mezi nebezpečné látky lze zařadit takové jedy a jiné chemické látky, jež mohou mít nepříznivý vliv na zdraví a život člověka či životní prostředí. Činnost provozovaná továrním způsobem se odehrává ve velkých provozech, kde práci provádí stroje, které obsluhují lidé. Výsledkem je produkce značného množství produktů.¹⁵⁰

Je nutná existence kauzálního nexu mezi škodní událostí a vzniklou škodou, přičemž škodní událost musí být způsobena zvýšeným nebezpečím.¹⁵¹ Provozovatel závodu či jiného zařízení nese objektivní odpovědnost, tedy nehledě na zavinění.¹⁵² I v tomto případě existují liberační důvody, které by provozovatele zprostily povinnosti nahradit škodu. Může se tak stát, pokud byla škoda způsobena vyšší mocí, neodvratitelným jednáním třetí osoby nebo pokud škodu způsobil svým jednáním sám poškozený. Důkazní břemeno nese provozovatel.¹⁵³ Jednání poškozeného musí mít zásadní vliv na vznik škody, aby se provozovatel zprostil povinnosti škodu nahradit. To stejné platí i pro jednání třetí osoby.¹⁵⁴

5.5 Škoda na nemovité věci

Povinnost k náhradě škody na nemovité věci je jeden z několika málo příkladů absolutní objektivní odpovědnosti v občanském právu. Zákon zde nestanovuje možnost liberace, pachatel se tedy nemůže zprostit své odpovědnosti. Jelikož ve skutkové podstatě chybí zavinění, nemá zde význam ani řádná péče.¹⁵⁵ Chráněným objektem je v tomto případě nemovitá věc. Nemovité věci jsou

¹⁴⁹ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl. 2. aktualizované vydání*. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 229-230.

¹⁵⁰ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 71.

¹⁵¹ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl. 2. aktualizované vydání*. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 230.

¹⁵² NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 72.

¹⁵³ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl. 2. aktualizované vydání*. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 230.

¹⁵⁴ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 72.

¹⁵⁵ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl. 2. aktualizované vydání*. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 230.

dle ustanovení § 498 odst. 1 občanského zákoníku „*pozemky a podzemní stavby se samostatným účelovým určením, jakož i věcná práva k nim, a práva, která za nemovité věci prohlásí zákon*“. Za nemovité věci se považují i další věci, které nejsou součástí pozemku a není možné je bez porušení jejich podstaty přemístit z jednoho místa na druhé. Zákon za nemovitost označuje právo stavby. Mezi věcná práva patří především absolutní majetková práva, jako vlastnictví či držba, a také věcná práva k věci cizí, tedy například věcná břemena a zástavní právo. Za nemovitosti se dále považují i bytové a nebytové jednotky.¹⁵⁶

Cílem této právní úpravy je zvýšit právní ochranu majitelů nemovitostí, takže v případě škody na nemovitosti není třeba dokazovat zavinění škůdce. Podmínkou vzniku povinnosti k náhradě škody je zde provádění či zajišťování prací, vznik škody na nemovité věci a kauzální nexus mezi škodou a onou prací. Škůdce, a tedy odpovědná osoba, je ten, kdo práci buď skutečně vykonává, nebo jen zajišťuje. Škoda může nastat nejen v důsledku poškození nemovitosti, ale také pokud práce znesnadňují nebo znemožňují držení nemovité věci. Škoda může mít různé formy, jako je například poškození podzemních vod nebo sesuv půdy. Škoda může také postihnout pouze součást věci.¹⁵⁷

5.6 Škoda z provozu dopravních prostředků

Tento typ odpovědnosti vyplývá z principu, že ten, kdo provozuje rizikovou činnost, jakou doprava je, a má z ní určitý zisk, je povinen nést vyšší stupeň odpovědnosti za možné škody. Obvykle je v těchto případech nutné nahradit škodu bez ohledu na zavinění. Značnou roli hraje i preventivní účinek, který by měl motivovat provozovatele dopravy k řádné péči a zabránění vzniku škod.¹⁵⁸

Pro vznik povinnosti nahradit škodu musí dojít ke vzniku škody a je nutná existence kauzálního nexu mezi škodou a zvláštní povahou tohoto provozu. Pod termínem zvláštní povaha provozu si můžeme představit například vyšší rychlost dopravního prostředku. Provozem se označuje nejen pohyb dopravního prostředku, ale i stav, kdy se dopravní prostředek nepohybuje a pouze mu běží

¹⁵⁶ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 74.

¹⁵⁷ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl*. 2. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 231-232.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 232.

motor. Judikatura dále rozšiřuje pojem provoz o přípravu vozidla k jízdě a údržbářské činnosti. V případě škody způsobené zvláštní povahou provozu nese povinnost k její náhradě provozovatel dopravy.¹⁵⁹ Provozovatelem je osoba, která má právní či faktickou moc nad věcí. Provozovatel nutně nemusí být vlastníkem vozidla, ačkoliv je tomu tak v mnoha případech.¹⁶⁰ Občanský zákoník uvádí dvě skupiny provozovatelů dopravních prostředků, a to fyzické a právnické osoby, které provozují dopravu, a osoby provozující vozidla, plavidla a letadla (s výjimkou těch poháněných lidskou silou).¹⁶¹ Pojem vozidlo zahrnuje jakýkoli prostředek určený k přemísťování osob nebo věcí, ať už se jedná o osobní či nákladní automobil, motorové i nemotorové vozidlo, včetně těch poháněných silou zvířat nebo lidí. Do kategorie dopravních prostředků spadají i výtahy a eskalátory. Provozovatelé dopravních prostředků (s výjimkou těch poháněných lidskou silou) nesou stejnou odpovědnost za škodu jako provozovatelé dopravy. To zahrnuje například provozovatele plachetnice nebo jezdce na koni. U běžných motorových vozidel, jako jsou osobní a nákladní automobily, je vlastníkem a provozovatelem (pokud se jedná o odlišné osoby) zapsán v příslušných rejstřících. To usnadňuje identifikaci osoby povinné k náhradě škody. Pokud takový rejstřík neexistuje a není možné určit provozovatele vozidla, má se dle občanského zákoníku za to, že jím je vlastník onoho vozidla. Provozovatel nemusí být totožný s řidičem vozidla. Řidičem může být jiná osoba, než provozovatel i vlastník.¹⁶² Pokud dojde k použití prostředku bez vědomí provozovatele, má povinnost nahradit škodu osoba, která tímto způsobem dopravní prostředek použije. Provozovatel uhradí škodu společně s touto osobou, pokud z nedbalosti takové použití dopravního prostředku umožnil.

Povinnosti nahradit škodu je možné se zprostit v případě, kdy škoda neměla původ v provozu, pokud škůdce prokáže, že vynaložil veškeré úsilí, které lze rozumně

¹⁵⁹ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 75-76.

¹⁶⁰ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl. 2. aktualizované vydání*. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 232-233.

¹⁶¹ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 80.

¹⁶² NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 76-77.

požadovat, aby škodě zabránil, a dodržel míru řádné péče.¹⁶³ Okolnosti mající původ v provozu je nutné odlišit od zvláštní povahy provozu, která již byla zmíněna. Mezi tyto okolnosti řadíme faktory související s organizací, řízením a realizací provozu, které vedly ke vzniku škody. Zda se jedná o takovou okolnost se posuzuje individuálně v závislosti na specifikách každého případu. Podle judikatury má provozovatel vždy povinnost nahradit škodu způsobenou pochybením nebo nedostatkem v práci osob zapojených do provozu. Odpovídá i za škodu způsobenou technickým stavem použitého dopravního prostředku, včetně skrytých vad a nedostatků materiálů. Pojem veškeré úsilí se opírá o presumpci, že provozovatel disponuje znalostmi a zkušenostmi běžnými v daném oboru. Očekává se od něj, že podnikne všechny kroky, které by v dané situaci učinil jakýkoli jiný provozovatel s cílem zabránit škodě.¹⁶⁴

5.7 Škoda způsobená zvířetem a náhrada při poranění zvířete

Zvíře je živý tvor s vlastními smysly a vnímáním. Jeho skutečná hodnota proto přesahuje pouhou peněžní hodnotu, za kterou ho lze pořídit.¹⁶⁵ Zvíře může představovat pro své okolí riziko, které je dáno především jeho nepředvídatelným chováním, jemuž nelze zcela zabránit ani výcvikem. Vlastník zvířete je povinný k náhradě jakékoliv škody, kterou jeho zvíře způsobí. Tato povinnost platí i v případě, že zvíře uteče nebo se ztratí.¹⁶⁶ Agresivní povaha zvířete nemá vliv na to, zda je vlastník povinen nahradit škodu, kterou zvíře způsobilo. Stejně tak je irelevantní, zda je zvíře vycvičené, nebo ne.¹⁶⁷

Vlastník je odpovědný za škodu, ať už je zvíře pod jeho dohledem nebo svěřeno jiné osobě. Zákon dává poškozenému výhodu tím, že stanovuje společnou odpovědnost vlastníka zvířete a osoby, které bylo zvíře svěřeno. Pokud škodu

¹⁶³ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl. 2. aktualizované vydání*. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 232-234.

¹⁶⁴ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona: praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 77-79.

¹⁶⁵ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 80.

¹⁶⁶ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl. 2. aktualizované vydání*. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 234-236.

¹⁶⁷ DOHNAL, Jakub. *Škoda způsobená zvířetem*. Online. Bulletin advokacie, odborný právní portál. 2016. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/skoda-zpusobena-zviretem>. [cit. 2024-02-10].

způsobí zvíře svěřené jiné osobě, tato osoba se může zprostit povinnosti k náhradě škody, pokud prokáže, že nezanedbala potřebný dozor nad zvířetem. Pokud však škodu způsobí zvíře, které bylo někým poštvané, odpovědnost nese osoba, která zvíře poštvala.¹⁶⁸

Je důležité rozlišovat mezi dobrovolným svěřením zvířete jiné osobě a svémocným odnětím zvířete vlastníkovi či osobě, které bylo svěřeno.¹⁶⁹ Svémocné odnětí zvířete představuje aktivní jednání třetí osoby. Není třeba, aby zde byl úmysl zvíře si ponechat. K odnětí může dojít násilím, kdy se může jednat o trestný čin loupeže, či bez použití násilí, kdy půjde o trestný čin krádeže vloupáním. Patří sem i vypuštění zvířete ze stáje, kotce, klece či oploceného pozemku.¹⁷⁰ Pokud vlastník nebo osoba, které bylo zvíře svěřeno prokáží, že odnětí zvířete nebylo možné zabránit, nese povinnost nahradit škodu pouze osoba, která zvíře odňala. Pokud se neprokáže, že vlastník nebo osoba, které bylo zvíře svěřeno, nemohli odnětí zabránit, odpovídají za škodu všichni společně a nerozdílně.¹⁷¹ V případě osoby, která zvíře odňala, hovoříme o absolutní odpovědnosti, není zde tedy možnost zprostit se povinnosti k náhradě škody. Odnětí zvířete může naplňovat skutkovou podstatu trestného činu krádeže nebo loupeže. V takových případech má vlastník zvířete možnost domáhat se náhrady škody v adhezním řízení dle trestního řádu.¹⁷²

Pokud je škoda způsobena domácím zvířetem, které je využíváno pro výkon povolání, výdělečnou činnost, obživu nebo jako asistenční zvíře, je rozhodující, zda vlastník prokázal potřebnou pečlivost při dozoru nad zvířetem. Jestliže by škoda nastala i při vynaložení potřebné pečlivosti, vlastník nebude odpovědný.

¹⁶⁸ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl. 2. aktualizované vydání*. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 234-236.

¹⁶⁹ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 81.

¹⁷⁰ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 111-112.

¹⁷¹ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 81.

¹⁷² ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 113.

Aby se vlastník mohl zprostit povinnosti k náhradě škody, musí dokázat, že domácí zvíře je využíváno pro účely výkonu povolání (například pes využívaný v bezpečnostní službě), pro výdělečnou činnost (například zemědělec chovající skot), pro obživu sebe nebo rodiny, nebo jako asistenční zvíře pro osoby se zdravotním postižením (typicky asistenční pes). Domácí zvířata jsou ta zvířata, která byla domestikována a žijí v blízkosti člověka. Potřebná pečlivost se pak chápe jako soubor opatření, která by v daném místě a čase dodržel průměrně opatrný vlastník.¹⁷³

5.7.1 Náhrada při poranění zvířete

Pokud jde o náhradu při poranění zvířete, zvířata mají v porovnání s poškozením obyčejné věci přiznanou vyšší hodnotu, což se projevuje na možné výši náhrady. Náklady na léčbu zraněného zvířete mohou být vysoké a vlastník zvířete k němu často pociťuje silné citové pouto. Škůdce je povinen uhradit náklady na péči o zdraví zraněného zvířete osobě, která je vynaložila, pokud byly vynaloženy účelně. Toto kritérium je upraveno pravidlem, které stanovuje, že účelnost nákladů nelze posuzovat pouze na základě ceny zvířete. I když náklady na péči o zdraví zvířete překročí jeho cenu, neznamená to, že náklady byly neúčelné.¹⁷⁴

V případě, že škůdce jednal ze svévole nebo škodolibosti, může se uplatnit i cena zvláštní obliby. Ta se týká zvířat, která slouží pro potěchu, nikoliv hospodářských zvířat. Vlastník zvířete nebo jiná osoba může požadovat od škůdce složení přiměřené částky na pokrytí nákladů na léčbu.¹⁷⁵ V případě usmrcení zvířete se pro určení náhrady škody analogicky použijí ustanovení o náhradě škody týkající se věci. Škůdce je povinen nahradit poškozenému obvyklou cenu zvířete a případně i cenu zvláštní obliby.¹⁷⁶

¹⁷³ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl. 2. aktualizované vydání*. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 236-237.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 238-239.

¹⁷⁵ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 192-193.

¹⁷⁶ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2, s.1048.

5.8 Škoda způsobená věcí a náhrada při poškození věci

Škoda způsobená věcí zahrnuje případy škody způsobené vadnou věcí a škody způsobené věcí samotnou.¹⁷⁷

Základními předpoklady škody způsobené vadnou věcí jsou existence vady věci, plnění závazku a škoda způsobená vadou věci. Povinnost nahradit škodu je zde stanovena pouze v případě, kdy věc způsobí škodu v důsledku vady, tedy nějakého nedostatku, kterým věc trpí, a ne pouze svými vlastnostmi, musí tedy existovat kauzální nexus mezi vadou věci a vzniklou škodou. Vadou věci se rozumí nedostatek, který se projevuje například nesprávným fungováním či poruchou ve srovnání s očekávaným chodem. Povinnost nahradit škodu je zde bez ohledu na zavinění a liberace není možná. Vyžaduje se také existence závazku mezi dlužníkem a věřitelem, přičemž k plnění dluhu je nutné využít věc, ať už patří dlužníkovi, třetí straně či věřiteli.

Za škodu způsobenou věcí samotnou odpovídá ten, v jehož moci věc je. Věc může způsobit škodu sama na základě svých nebezpečných vlastností, v tomto případě odpovídá osoba, která měla mít nad věcí dohled. Jestliže ji nelze určit, odpovídá vlastník věci. Vyžaduje se zavinění, přičemž škůdce má možnost exkulpace, pokud prokáže, že dodržel požadovanou míru dohledu nad věcí.

Pokud jde o škodu způsobenou věcí vypadlou či vyhozenou, zákon stanovuje solidární odpovědnost osoby, která užívá dané místo, a osoby, která měla nad věcí dohled. Pokud tyto osoby nelze určit, povinnost k náhradě škody má vlastník věci. Osoba, která měla mít nad věcí dohled, má možnost exkulpace, uživatel má naopak absolutní objektivní odpovědnost.

V případě, že dojde ke zřícení budovy nebo její části (typicky například padání omítky) z důvodu vady či zanedbané údržby budovy, povinnost k náhradě škody má její vlastník. Zákon stanovuje solidární odpovědnost vlastníka budovy

¹⁷⁷ ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7, s. 114.

s vlastníkem předchozím, pokud škoda vznikla do roka od zániku vlastnického práva a předchozí vlastník na vadu budovy, která není zjevná, neupozornil.¹⁷⁸

5.8.1 Náhrada při poškození věci

Co se týče způsobu náhrady škody při poškození věci, hlavní zásadou je uvedení do původního stavu. U věcí je klíčovým faktorem jejich cena, což je jejich hodnota vyjádřená v penězích. Cena může být buď obvyklá nebo mimořádná, tedy cena zvláštní obliby. Obvyklá cena se určuje podle ceny za obdobnou věc v daném místě a čase. S uvedením věci do původního stavu jsou spojeny náklady na její opravu a obnovení její funkčnosti, přičemž náklady na náhradu mohou překročit obvyklou cenu, pokud jsou účelně vynaloženy. Cena zvláštní obliby může být definována jako fiktivní hodnota, kterou má věc pro svého majitele, například s ohledem na jeho emocionální vztah k ní. Cena je odvozena od intenzity emocí, které majitel k věci cítí. Poškozený je ten, komu vznikne na věci újma ze škodolibosti či svévole. Škodolibost je chápána jako jednání osoby, která má potěšení z negativních pocitů, které vyvolá u poškozeného. Svévole je jednání, kdy někdo úmyslně poškodí druhého bez jakéhokoli účelu jen proto, že mu to přináší radost. V těchto případech škůdce ví o zvláštním významu věci pro poškozeného. K určení mimořádné ceny je oprávněn její vlastník, přičemž soud může tuto částku moderovat.¹⁷⁹

5.9 Škoda způsobená vadou výrobku

Výrobek je movitá věc, která má být prodána na trhu. Povinnost nahradit škodu má ten, kdo výrobek vyrobil, vytěžil, vypěstoval nebo jinak získal. Kromě toho existuje solidární odpovědnost těch, kteří výrobek označili svým jménem a toho, kdo ho dovezl, aby byl uveden na trh.¹⁸⁰ Pokud nelze výrobce určit, povinnost k náhradě škody má také dodavatel výrobku, a to v případě, kdy poškozený uplatní nárok na náhradu škody a dodavatel mu do jednoho roku neposkytne informaci o výrobcu. Povinný k náhradě škody u dovezeného výrobku je dodavatel,

¹⁷⁸ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl*. 2. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 239-244.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 245-248.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 249-250.

který poškozenému nesdělí, kdo je dovozce výrobku, ačkoliv je výrobce znám.¹⁸¹ V případě, že na vznik či rozsah škody měla vliv okolnost, kterou zapříčinil poškozený, povinnost škůdce k náhradě škody se proporcionálně sníží. Nicméně, pokud tato situace přispěla k výsledku jen minimálně, škoda se mezi škůdcem a poškozeným nerozděluje.

Výrobek se považuje za vadný, pokud jeho bezpečnost není na takové úrovni, jakou bychom mohli přiměřeně očekávat s ohledem na všechny relevantní faktory. Tyto faktory zahrnují například způsob, jakým byl výrobek prezentován nebo nabízen na trhu nebo jeho předpokládané využití. Skutečnost, že byl později na trh uveden lepší výrobek, neznamena, že je původní výrobek vadný.

V případě škody způsobené vadou výrobku hovoříme o objektivní odpovědnosti s možností liberace, jestliže škůdce prokáže, že výrobek na trh buď vůbec neuvedl, nebo je možné důvodně předpokládat, že vada při uvedení na trh neexistovala, nebo nebyl výrobek určen k prodeji, anebo když vadu nebylo možné v čase uvedení na trh zjistit.¹⁸² Povinnost k náhradě škody způsobené vadou výrobku se vztahuje pouze na škody, které přesahují hodnotu 500 euro. Tato částka je stejná ve všech členských státech Evropské unie, aby se zajistila jednotnost právní úpravy.¹⁸³

5.10 Škoda na převzaté věci

Základními předpoklady povinnosti k náhradě škody na převzaté věci jsou existence závazku a převzetí věci. Osoba, která převezme věc, která je předmětem závazku, je odpovědná za její poškození, ztrátu nebo zničení. Toto ustanovení je určeno k tomu, aby se držitel věci snažil vzniku škody předcházet. Držitel věci má povinnost nahradit jakoukoli škodu bez ohledu na zavinění, má ale možnost liberace v případě, že by škoda vznikla i bez převzetí věci.¹⁸⁴

¹⁸¹ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 85.

¹⁸² TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl. 2. aktualizované vydání*. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 250-251.

¹⁸³ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 85.

¹⁸⁴ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl. 2. aktualizované vydání*. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 251-252.

5.11 Škoda na odložené věci

Provozovatel má povinnost nahradit škodu, pokud dojde ke zničení, ztrátě nebo poškození věci, která byla při provozování činnosti odložena na místě k tomu určeném či pro ukládání věcí obvyklém. Poškozený je osoba, která je vlastníkem věci nebo danou věc odložila. Podmínkou je, že odkládání věcí je při takové činnosti běžné. Odložená věc je taková věc, se kterou její uživatel bezprostředně nedisponuje.¹⁸⁵ Odpovědnost za odložené věci se týká provozovatelů zařízení, jako jsou například restaurace či divadla. Pod místem určeném k odkládání věcí si můžeme představit kupříkladu věšák nebo šatnu. Místem obvyklým může být třeba neobsazená židle při odkládání svrchních oděvů či osobních věcí.¹⁸⁶ Toto ustanovení se vztahuje i na hlídané garáže a jiná zařízení, jako například parkoviště, kde se povinnost vztahuje na dopravní prostředky a jejich příslušenství.

Pokud jde o výši náhrady škody, hradí se škoda skutečná, přičemž však soud může výši náhrady snížit. Provozovatel je nositelem absolutní objektivní odpovědnosti, povinnosti k náhradě škody se tedy nelze zprostit ani výstrahou či jiným upozorněním. Osoba, které škoda vznikla, je povinna informovat provozovatele o vzniku škody včas, ať už ústně či písemně, přičemž musí být jasný požadavek na uplatnění práva na náhradu škody. Toto oznámení musí poškozený provést bez zbytečného odkladu, nejpozději do 15 dnů od dne, kdy se o škodě musel dozvědět.¹⁸⁷

5.12 Škoda na vnesených věcech

Ochrana, kterou toto ustanovení poskytuje, se týká pravidelného poskytování ubytovacích služeb sloužících k přechodnému bydlení, tedy například hotelů, chat a ubytoven. Podmínkou povinnosti nahradit škodu je existence závazku, v těchto situacích jde obvykle o ubytovací smlouvy. Pokud taková smlouva neexistuje, nárok na náhradu škody dle této skutkové podstaty nevzniká. Chráněné věci

¹⁸⁵ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl. 2. aktualizované vydání*. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 252.

¹⁸⁶ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 89.

¹⁸⁷ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl. 2. aktualizované vydání*. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 253-255.

mohou patřit ubytovanému nebo jiné osobě, důležité je, že se věci nachází v prostorách, kde se poskytují ubytovací služby, přičemž nemusí jít o hotelový pokoj, ale stačí, když jsou v prostorech určených pro uložení věcí.¹⁸⁸ Provozovatel nenese odpovědnost za věci, které ubytovaný v daných prostorech zapomněl po ukončení pobytu.¹⁸⁹

Provozovatel se může zprostit povinnosti nahradit škodu, pokud se mu podaří prokázat, že by škoda vznikla i jinak, nebo že ji způsobil ubytovaný či jiná osoba, která ubytovaného provází. Provozovatel služeb neodpovídá za škody na vozidle nebo věci ponechané v nich, ani za živá zvířata, pokud nebyly převzaty do úschovy. Právo na náhradu škody na vnesené věci musí být uplatněno bezodkladně, nejpozději do 15 dnů ode dne, kdy se poškozený o škodě měl dozvědět. Výše náhrady škody je omezena stonásobkem ceny ubytování.¹⁹⁰ To neplatí, pokud provozovatel převzal věc do úschovy, nebo toto převzetí odmítl, ačkoli k němu byl povinen, a také pokud byla škoda způsobena provozovatelem či jeho zaměstnancem.¹⁹¹

5.13 Škoda způsobená informací nebo radou

Odpovědnost za škody způsobené při vykonávání svobodných povolání je upravena zvláštními předpisy, které jsou k občanskému zákoníku v poměru speciality. Pokud není některá oblast upravena zvláštním předpisem, použije se subsidiárně občanský zákoník. Povinnost nahradit škodu vzniká v situaci, kdy je poskytnuta nesprávná či neúplná informace nebo škodlivá rada, která vede ke vzniku škody. Je důležité, aby byla prokázána příčinná souvislost mezi radou a vzniklou škodou. Dále je nutné, aby ten, kdo radu poskytl, byl odborníkem v oblasti svého vědění a aby za svou radu obdržel odměnu. Povinnost nahradit škodu má i osoba, která není odborníkem, pokud způsobí škodu svou radou nebo informací úmyslně.

¹⁸⁸ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl. 2. aktualizované vydání*. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 256.

¹⁸⁹ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 94.

¹⁹⁰ TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl. 2. aktualizované vydání*. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 256-257.

¹⁹¹ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8, s. 94-95.

Zákonem jsou definovány dva typy informací, a to informace neúplná, kde chybí některé klíčové údaje, a nesprávná, která je objektivně chybná. Ustanovení se vztahuje také na škodlivou radu, což je taková rada, u které nelze rozumně očekávat, že povede k zamýšlenému cíli, vzhledem k účelu a době, kdy byla poskytnuta.

Cílem dané regulace je především ochránit osobu, které je poskytována rada nebo informace za úplatu, před odborníkem, který poskytuje nesprávné, neúplné nebo škodlivé rady, nebo před osobou, která se vydává za specialistu. Současně má tato úprava preventivní účinek na odborníky, aby poskytovali své rady s co největší péčí.¹⁹²

¹⁹² TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl. 2. aktualizované vydání*. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5, s. 257-259.

Závěr

Cílem mé diplomové práce stanoveném v *Úvodu* byla komplexní analýza právní úpravy náhrady majetkové a nemajetkové újmy v občanském zákoníku. Cíl byl naplněn pomocí analýzy odborné literatury, právních předpisů a judikatury, na jejichž základě byl popsán historický vývoj právní úpravy této problematiky. Byly vymezeny základní pojmy a teoretická východiska povinnosti nahradit újmu a dále byly rozebrány jednotlivé případy náhrady újmy. Dalšími použitými metodami byly komparace a deskripce.

V závěru práce lze shrnout, že aktuální právní úprava majetkové a nemajetkové újmy v občanském zákoníku obsahuje komplexní úpravu této problematiky, která zahrnuje všechny relevantní aspekty. Občanský zákoník upravuje širokou škálu pravidel týkajících se náhrady majetkové a nemajetkové újmy. Judikatura soudů pak dále rozvíjí a konkretizuje danou problematiku. Mezi klady současné právní úpravy patří jasné vymezení majetkové a nemajetkové újmy. Občanský zákoník umožňuje soudu přihlídnout k individuálním okolnostem každého případu a stanovit výši náhrady újmy tak, aby byla spravedlivá. Nevýhodou současné právní úpravy je, že se často setkáváme s tím, že výše náhrady nemajetkové újmy je neadekvátní a neodpovídá skutečné tíži újmy. Některá ustanovení jsou složitá a nepřehledná. Soudní spor o náhradu majetkové a nemajetkové újmy může být zdlouhavý a nákladný. Ke zlepšení stávající právní úpravy značně přispívá judikatura, která pomáhá sjednotit praxi soudů a usnadnit aplikaci zákona v praxi. Judikatura a legislativa týkající se zejména nemajetkové újmy by měla být dále rozvíjena, aby byla zajištěna spravedlivá a adekvátní náhrada poškozeným.

Přínos této diplomové práce spočívá zejména v prozkoumání a analýze problematiky náhrady majetkové a nemajetkové újmy v občanském zákoníku. Práce shrnuje a systematizuje poznatky z dostupných zdrojů a nabízí ucelený pohled na danou problematiku.

Seznam použité literatury a dalších pramenů informací

Monografie:

1. ACHOUR, Gabriel a Martin PELIKÁN. *Náhrada škody a nemajetkové újmy v občanskoprávních a obchodních vztazích*. Ostrava: Key Publishing, 2015. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-231-0.
2. BIČOVSKÝ, Jaroslav a Milan HOLUB. *Náhrada škody podle občanského, obchodního, pracovního a správního práva: podle právního stavu k 1.1.1995*. Praha: Linde, 1995. ISBN 80-856-4753-2.
3. DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 978-80-7552-187-3.
4. DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 978-80-7552-187-3.
5. DVOŘÁK, Jan, Karel MALÝ a Karolina ADAMOVÁ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-753-7.
6. ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2.
7. ELISCHER, David, Ivan KOBLIHA, Petr DOBIÁŠ, Antonín KOTTNAUER, Radka HUNJAN KOBLIHOVÁ a Jan TULÁČEK. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona : praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-382-7.
8. FIALA, Josef a Milan KINDL. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk, 2007. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-058-1.
9. CHROMÁ, Marta. *Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2851-6
10. KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentin URFUS. *Římské právo*. Praha: C.H. Beck, 1995. Beckovy právnícké učebnice. ISBN 80-717-9031-1

11. KINDL, Milan. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9.
12. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-287-8.
13. MELZER, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2018. Komentátor. ISBN 978-80-7502-199-1.
14. NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel a ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody. Právo pro každého (Grada)*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8.
15. PAVELEK, Ondřej. *Náhrada nemajetkové újmy na zdraví a při usmrcení*. Praha: C.H. Beck, 2020. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-785-9.
16. PLECITÝ, Vladimír, Josef SALAČ a Jan BAJURA. *Úvod do studia občanského práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-703-5.
17. SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7.
18. SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Vývoj kodifikace občanského práva*. V Brně: Masarykova univerzita, 1993. Právnícké sešity. ISBN 80-210-0546-7.
19. SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-566-1.
20. SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a Jana SVEJKOVSKÁ. *Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. [Praha]: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-423-0.
21. SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, Jana SVEJKOVSKÁ a Eva ZAHOŘOVÁ. *Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. [Praha]: C.H. Beck, 2012. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-7400-423-0.
22. ŠMÍD, David. *Nový občanský zákoník: s podrobným výkladem vybraných ustanovení*. Praha: Soudy, 2014. Paragrafy do kapsy. ISBN 978-80-86846-55-2.

23. ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, HRÁDEK, VOJTEK a HAJN. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-630-3.
24. ŠVESTKA, JEHLIČKA, ŠKÁROVÁ a SPÁČIL. *Občanský zákoník: komentář*. 10., jubilejní vyd. Praha: C.H. Beck, 2006. Beckova edice komentované zákony. ISBN 80-717-9486-4.
25. ŠVESTKA, Jiří a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-466-6.
26. ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019-. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-955-0.
27. TINTĚRA, Tomáš a Pavel PETR. *Základy závazkového práva: 1. díl*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2023. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-476-3.
28. TINTĚRA, Tomáš a PETR, Pavel. *Základy závazkového práva: 2. díl*. 2. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-667-5.
29. VESELÝ, Tomáš. *Náhrada škody způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2019. ISBN 978-80-261-0820-7
30. VÍTOVÁ, Blanka. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku: komentář k § 2894 až § 2971: metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví*. Olomouc: ANAG, 2015. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-940-3.
31. ŽDÁREK, Roman, Jolana KOPSA TĚŠINOVÁ, Marta ŠKÁROVÁ, Robert WALTR a František PÚRY. *Metodika odškodňování imateriálních újem na zdraví*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-280-9.

Webové stránky a elektronické zdroje:

1. DOHNAL, Jakub. *Škoda způsobená zvířetem*. Online. Bulletin advokacie, odborný právní portál. 2016. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/skoda-zpusobena-zviretem>.
2. JAKOUBEK, Michal. *Právní prostor: Odčinění tzv. dalších nemajetkových újem při ublížení na zdraví*. Online. 2021. Dostupné

z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/ht-odcineni-tzv-dalsich-nemajetkovych-ujem-pri-ublizeni-na-zdravi>.

3. MALIŠ, Daniel. *Advokátní deník: Polemika s pohledem Nejvyššího soudu na tzv. další nemajetkové újmy při ublížení na zdraví*. Online. 2019. Dostupné také z: <https://advokatnidenik.cz/2019/09/01/polemika-s-pohledem-nejvyssiho-soudu-na-tzv-dalsi-nemajetkove-ujmy-pri-ublizeni-na-zdravi/>.

Zákonná úprava a judikatura:

1. Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 2.10.2012, sp. zn. 32 Cdo 1669/2012.
2. Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20.2.2003, sp. Zn. 25 Cdo 1333/2001.
3. Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5.5.2013, sp. Zn. 25 Cdo 3298/2012.
4. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31.10.2001, sp. zn. 26 Cdo 2310/2000.
5. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 08.12.2010, sp. zn. 31 Cdo 3620/2010.
6. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24.04.2003, sp. zn. 25 Cdo 1409/2001.
7. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25.02.2004, sp. zn. 29 Cdo 2700/2000.
8. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30.09.2008, sp. zn. 32 Odo 739/2006.
9. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11.12.2008, sp. zn. 25 Cdo 682/2008.
10. *Zákon č. 141/1950 Sb. občanský zákoník*. Online. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-141>.
11. *Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)*. Online. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>.
12. *Zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník*. Online. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1964-40>.

13. *Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník.* Online. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>.
14. *Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník.* Online. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.